

Α.Τ.Ε.Ι. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η οικονομική κρίση και ύφεση στην Ελλάδα 2008-2012.
Οι επιπτώσεις της στην ελληνική κοινωνία και οικονομία»

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΜΠΕΧΡΑΚΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

Α.Μ.: 2003036

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2014

Α.Τ.Ε.Ι. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η οικονομική κρίση και ύφεση στην Ελλάδα 2008-2012.
Οι επιπτώσεις της στην ελληνική κοινωνία και οικονομία»

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΜΠΕΧΡΑΚΗ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΛΥΓΓΙΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2014

Περίληψη

Πριν από πέντε χρόνια, η Ελλάδα εισήλθε σε φάση βαθιάς ύφεσης από την οποία προσπαθεί να ανακάμψει. Οι ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις περιορίστηκαν σημαντικά. Το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ διογκώθηκε πάρα πολύ και το κράτος επαφίεται πλέον σε έκτακτες δανειακές εισφορές από επίσημους φορείς για να χρηματοδοτήσει τις κοινωνικές δαπάνες, τους μισθούς και το δημοσιονομικό έλλειμμα.

Εκτός από την κρίση ελλείμματος και χρέους, η χώρα αντιμετωπίζει προκλήσεις ως προς την ανταγωνιστικότητά της και την προοπτική απασχόλησης του ανθρώπινου δυναμικού της. Με την πάροδο του χρόνου, η ύφεση μετατρέπεται ραγδαία σε κρίση απασχόλησης, με το επίσημο ποσοστό ανεργίας να ξεπερνά το 27%.

Μία σειρά αλληλεξαρτώμενων πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων έχει συντελέσει στη χαμηλή ανταγωνιστικότητα, στην υστέρηση των ξένων επενδύσεων και στο πρόβλημα της απασχόλησης στην Ελλάδα. Η ελληνική οικονομία έχει αναπτυχθεί με βάση μίας δομής ζήτησης που δεν είναι βιώσιμη. Η γραφειοκρατία επηρεάζει ευρέως τις επενδύσεις. Είναι ενδεικτικό ότι στα δικαστήρια καθυστερεί ένας μεγάλος αριθμός επενδυτικών σχεδίων, με αποτέλεσμα να χάνονται διεθνή επενδυτικά κεφάλαια, τα οποία η οικονομία έχει απόλυτη ανάγκη. Ένα περίπλοκο διοικητικό και φορολογικό σύστημα δημιουργεί νομικά, γραφειοκρατικά και διαδικαστικά προβλήματα στην προσπάθεια ίδρυσης ή και επέκτασης των επιχειρήσεων, ενώ παράλληλα αδυνατεί να εισπράξει ετήσια φοροδιαφυγή της τάξης των €15-20 δισ. ποσό που θα ήταν ικανό για να καλύψει το δημοσιονομικό έλλειμμα.

Το αποτέλεσμα είναι ότι η Ελλάδα αδυνατεί να προσελκύσει τα επενδυτικά κεφάλαια που χρειάζεται για να ιδρυθούν νέες επιχειρήσεις και να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας. Ως αποτέλεσμα είναι οι άμεσες ξένες επενδύσεις ως ποσοστό επί του ΑΕΠ αποτελούν μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό από αυτές που εισρέουν στην Ιταλία και στην Ισπανία, δύο από τις ανταγωνιστικές αγορές στην περιοχή της Μεσογείου. Σε συνδυασμό με το αρνητικό επιχειρηματικό περιβάλλον, η υστέρηση αυτή εξηγεί σε μεγάλο βαθμό το γιατί η Ελλάδα δεν μπορεί να δημιουργήσει μόνιμες θέσεις εργασίας στους παραγωγικούς τομείς της πραγματικής οικονομίας και υποχρεώνεται να καλύπτει με εισαγωγές πολλές από τις ανάγκες της, οδηγούμενη έτσι σε μεγάλα ελλείμματα του εμπορικού ισοζυγίου.

Η ελληνική παραγωγικότητα υπολείπεται της ευρωπαϊκής σε όλους τους τομείς. Ένας από τους λόγους είναι η μεγάλη έλλειψη επιχειρήσεων μεγάλου μεγέθους. Στη βιομηχανία,

για παράδειγμα, μόνο το 27% των μονάδων απασχολεί πάνω από 250 άτομα σε σύγκριση με 34% στην Ολλανδία και 54% στη Γερμανία. Η απότομη αύξηση της ιδιωτικής και της δημόσιας κατανάλωσης –κατά περίπου 4 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ ετησίως η κάθε μία– την περίοδο 2000-2008, έχει στερήσει πόρους από τις επενδύσεις. Αυτή η άνοδος ευθύνεται για το 97% της συνολικής αύξησης του ΑΕΠ κατά την ίδια περίοδο, όταν σε χώρες όπως η Αυστρία, η Γερμανία, η Γαλλία και η Ολλανδία το αντίστοιχο ποσοστό είναι 71%. Αντίστοιχα υψηλότερο στις χώρες αυτές από την Ελλάδα ήταν και το ποσοστό του ΑΕΠ που οφείλεται στις ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις.

Η πρόσφατη κρίση χρέους οδήγησε στην υιοθέτηση πολλών μέτρων λιτότητας αξίας πολλών δισεκατομμυρίων ευρώ για την αντιμετώπιση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Η ελληνική κυβέρνηση έχει ήδη νομοθετήσει σημαντικές μεταρρυθμίσεις προς την κατεύθυνση της εργασιακής ευελιξίας, του εξορθολογισμού των δαπανών του δημοσίου τομέα και της απελευθέρωσης των αγορών. Παράλληλα, όμως, με τη δημοσιονομική προσαρμογή, απαιτείται η Ελλάδα να επιτύχει οικονομική ανάπτυξη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	3
Ευρετήριο πινάκων.....	6
Ευρετήριο εικόνων.....	6
Ευρετήριο διαγραμμάτων.....	6
1. Εισαγωγή.....	7
2. Η παγκόσμια οικονομική κρίση.....	8
2.1 Η έννοια του όρου "Οικονομική κρίση".....	8
2.2 Η Μαρξιστική Θεωρία των Κρίσεων.....	9
2.3 Η Θεωρία του Κένυς.....	9
2.4 Η Σχολή του Σικάγου – Μίλτον Φρίντμαν.....	10
2.5 Αίτια της οικονομικής κρίσης.....	10
2.5.1 Αίτια της κρίσης στην Ελλάδα.....	11
3. Επιπτώσεις στην οικονομική ζωή και κοινωνία.....	11
4. Η Ελληνική Οικονομία.....	12
4.1 Ιστορική αναδρομή.....	12
4.2 Η Ελληνική Οικονομία σήμερα.....	15
4.3 Η παρούσα κατάσταση.....	16
4.4 Το χρέος και το έλλειμμα.....	17
4.4.1 Το Κρατικό Έλλειμμα της Ελλάδος και η εξέλιξή του.....	18
4.4.2 Δημόσιο Χρέος.....	22
4.4.3 Ιστορική εξέλιξη του ελληνικού δημόσιου χρέους (1824-2009).....	25
4.4.4 Η εξέλιξη του ελληνικού δημόσιου χρέους (2009-2013).....	26
4.4.5 Ανατροφοδότηση του χρέους.....	31
4.4.6 Η εξέλιξη του ευρωπαϊκού εξωτερικού δημόσιου χρέους.....	33
5. Τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης.....	36
6. Το χρέος ως μοχλός αναδιάρθρωσης.....	37
6.1 Αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης.....	37
6.2 Η λύση στην οικονομική κρίση.....	40
6.3 Μέτρα για την ανάκαμψη.....	41
6.4 Ανταγωνιστικότητα.....	42
6.4.1 Εμπόδια στην επιχειρηματικότητα.....	45

6.5	Φοροδιαφυγή.....	46
6.6	Τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης.....	47
6.7	Τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης σύμφωνα με τον Keynes.....	51
	Συμπεράσματα.....	53
	Βιβλιογραφία.....	54

Ευρετήριο πινάκων

Πίνακας 1:	Δημόσιο έλλειμμα, Πληθωρισμός, ΑΕΠ και σχέση χρέους-ΑΕΠ (1970–2015) Από το άρθρο αγγλικής Βικιπαίδειας, Πηγές: Eurostat και Ευρωπαϊκή Επιτροπή.....	14
Πίνακας 2:	Δημόσιο έλλειμμα (Πηγή: ΟΟΣΑ).....	18
Πίνακας 3:	Δημόσιο χρέος της Ελλάδας (Πηγή: ΟΟΣΑ).....	23
Πίνακας 4:	Κρατικά έσοδα (Πηγή: Eurostat).....	32
Πίνακας 5:	Κρατικές δαπάνες (Πηγή: Eurostat).....	33
Πίνακας 6:	Ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα κατά τη δεκαετία του 2000 (Πηγή: Eurostat, ΟΟΣΑ, WEF).....	46

Ευρετήριο εικόνων

Εικόνα 1:	Το ελληνικό χρέος σε σύγκριση με το μέσο όρο της Ευρωζώνης.....	24
Εικόνα 2:	Το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ ανά τον κόσμο.....	24
Εικόνα 3:	Το Ευρωπαϊκό εξωτερικό δημόσιο χρέος (όπως ίσχυε τον Μάιο του 2011) Πηγή: http://www.zerohedge.com	34
Εικόνα 4:	Το Ευρωπαϊκό εξωτερικό δημόσιο χρέος (όπως έχει διαμορφωθεί σήμερα) Πηγή: http://www.zerohedge.com	35

Ευρετήριο διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1:	Η εξέλιξη του δημοσίου χρέους (δισ ευρώ) Πηγή: Δελτίο Δημοσίου Χρέους.....	28
Διάγραμμα 2:	Δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ) Πηγή: IMF-World Economic Outlook.....	28
Διάγραμμα 3:	Η Κατάταξη της Ελλάδας σύμφωνα με το Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας 2001 - 2012 Πηγή: The Global Competitiveness Report 2012 - 2013.....	44
Διάγραμμα 4:	Οι πιο Προβληματικοί Παράγοντες για την Επιχειρηματική Δραστηριότητα στην Ελλάδα Πηγή: The Global Competitiveness Report 2012 - 2013.....	45

1. Εισαγωγή

Οι κοινωνίες παγκοσμίως αντιμετωπίζουν σήμερα την πιο μεγάλη οικονομική κρίση της μεταπολεμικής περιόδου. Η ακρίβεια εξελίχθηκε σε μείζον κοινωνικό πρόβλημα για πάρα πολλές χώρες, η ανεργία απειλεί σοβαρά τον κοινωνικό ιστό, καθώς οι ρυθμοί ανάπτυξης της Ε.Ε. μειώθηκαν κατά 50%. Η Ελλάδα από το 2008 βρίσκεται στη δίνη μιας διεθνούς οικονομικής κρίσης, διανύοντας μια εξαιρετικά δύσκολη εποχή

Η χρηματοοικονομική κρίση κλονίζει τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς, δεδομένου ότι η οικονομία είναι συνδεδεμένη με την πολιτική, με την ανθρώπινη φύση και με το τι θεωρείται ορθή συμπεριφορά. Τα πραγματικά όμως προβλήματα της κρίσης τα οποία επεκτάθηκαν και στο σύνολο των πολιτών είναι η μείωση των χορηγήσεων δανείων λόγω των προβλημάτων των ελληνικών τραπεζών, η άνοδος των τιμών των εμπορευμάτων και των καυσίμων τα οποία επέφεραν μεγάλη ακρίβεια, καθώς και η μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών. Αποτέλεσμα όλων αυτών, είναι η πτώση των καταναλωτικών δαπανών, άρα και πτώση του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων.

Η ελληνική οικονομία, βρίσκεται παγιδευμένη ανάμεσα στην οικονομική ύφεση και τη δημοσιονομική κατάρρευση. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ, μόνο το πρώτο τρίμηνο του 2009 χάθηκαν 70.000 θέσεις εργασίας, (το 2013 η ανεργία έχει ξεπεράσει το 27% και η Ελλάδα καταλαμβάνει την πρώτη θέση στην Ευρωζώνη) ενώ, παρά τα 28 δισ. ευρώ που δόθηκαν στις τράπεζες (συν άλλα 50 δισ το 2012 από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας), η ρευστότητα δεν πέρασε στις επιχειρήσεις. Η ανάπτυξη το 2010 ήταν αρνητική πρώτη φορά από το 1993, ενώ το έλλειμμα διαμορφώθηκε κοντά στο 6% του ΑΕΠ, έναντι στόχου 3,7% και ο δημόσιος δανεισμός ξεπέρασε τα 60 δισ. ευρώ, έναντι στόχου 42 δισ ευρώ. Μέχρι και σήμερα το ΑΕΠ παραμένει αρνητικό. (Υπουργείο Οικονομικών, 2010).

2. Η παγκόσμια οικονομική κρίση

Η οικονομική κρίση την οποία αντιμετωπίζει η παγκόσμια κοινότητα, εκδηλώθηκε αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες με επίκεντρο τις τραπεζικές επισφάλειες και ειδικότερα την αδυναμία εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων, και σύντομα έλαβε διαστάσεις επιδημίας. Η χρηματοπιστωτική κρίση επεκτάθηκε ταχύτατα στις αναπτυγμένες χώρες και στη συνέχεια σε ολόκληρο τον κόσμο, με δραματικές επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα και τις επιχειρήσεις.

Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), η κρίση μεταφέρεται με σφοδρότητα στην πραγματική οικονομία, με αποτέλεσμα την ύφεση και την πτώση της απασχόλησης (Birdsall, 2009). Η αντίδραση των χωρών ήταν άμεση σ' ό,τι αφορά στη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, το σχέδιο για την αντιμετώπιση της κρίσης, τη στήριξη και την ανάκαμψη της οικονομίας κατατέθηκε το Δεκέμβριο του 2008. Στόχος είναι η τόνωση της αγοράς και η λήψη μέτρων για τη στήριξη των επιχειρήσεων και της απασχόλησης.

Οι βασικοί άξονες για την αντιμετώπιση της κρίσης είναι η εισαγωγή ρευστότητας στην οικονομία ώστε να τονωθεί η ζήτηση και η προώθηση των επενδύσεων με μακροπρόθεσμο στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης, πάντα όμως λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς του Συμφώνου Σταθερότητας, το οποίο δίνει έμφαση στη δημοσιονομική πειθαρχία και τη νομισματική σταθερότητα. Η κρίση της ελληνικής οικονομίας συνδέεται εν μέρει με την κρίση της στρατηγικής του ευρώ. Παρά την αρχική αναιτιολόγητη αισιοδοξία, οι οικονομικές εξελίξεις στις διεθνείς χρηματαγορές έπληξαν τον πυρήνα του ευρώ και οδήγησαν σε κρίση τις στρατηγικές εξουσίας που συνδέονται με αυτό. Η συμβίωση χωρών με διαφορετικά επίπεδα ανάπτυξης, οδήγησε σε πολύ διαφορετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης και κερδοφορίας. Την ίδια στιγμή, οι υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης στις πρώτες συνοδεύτηκαν τόσο από ραγδαία μείωση στο κόστος του εγχώριου δανεισμού όσο και από εισροή ξένων «αποταμιεύσεων», γεγονός που δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την εμφάνιση σταθερών πλεονασμάτων στο ισοζύγιο των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών.

2.1 Η έννοια του όρου "Οικονομική κρίση"

Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και

συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή συρρίκνωση.

Οι οικονομικές διακυμάνσεις ορίζονται ως οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μια οικονομία. Λέγονται αλλιώς και κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι. Οι Άγγλοι αποδίδουν το φαινόμενο με τον όρο «business cycles», ακριβώς για να τονίσουν την ιδιαίτερη βαρύτητα των επενδύσεων στην εξέλιξη του οικονομικού κύκλου. Από πολύχρονες στατιστικές παρατηρήσεις διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι διαρκούν περίπου από 7 έως 11 χρόνια (European Commission, 2009).

2.2 Η Μαρξιστική Θεωρία των Κρίσεων

Σύμφωνα με τον Μαρξ, οι κρίσεις χαρακτηρίζονται από μια «πληθώρα κεφαλαίου» δηλαδή μια υπερπαραγωγή κεφαλαίου. «Υπερπαραγωγή κεφαλαίου σημαίνει υπερπαραγωγή μέσων παραγωγής που μπορούν να λειτουργήσουν σαν κεφάλαιο». Η λειτουργία του κεφαλαίου προϋποθέτει την εξασφάλιση ενός ποσοστού κέρδους το οποίο ανταποκρίνεται σε ό,τι «απαιτεί η «υγιής», «ομαλή» ανάπτυξη του κεφαλαιοκρατικού προτσές παραγωγής» (Μαρξ, 1982). Αυτό το ποσοστό κέρδους είναι «το συνηθισμένο ποσοστό κέρδους» (Μαρξ, 1982). «Το συνηθισμένο ποσοστό του κέρδους δεν πρέπει να θεωρούμε σαν ένα νούμερο συγκεκριμένο, ούτε μεγαλύτερο ούτε μικρότερο. Από τη στιγμή που το ποσοστό του κέρδους πέφτει κάτω από το συνηθισμένο του επίπεδο, αρχίζει από την πλευρά των κεφαλαιοκρατών ο περιορισμός των επιχειρήσεων.

2.3 Η Θεωρία του Κένυς

Ο Κένυς (John Maynard Keynes), ήταν Άγγλος οικονομολόγος, μαθηματικός, καθηγητής πανεπιστημίου, συγγραφέας και ανώτατος κρατικός υπάλληλος. Δημιούργησε, με τα έργα του και τους οπαδούς του, τη λεγόμενη κεϋνσιανή σχολή στην οικονομική επιστήμη. Από τον Κένυς έχει πάρει το όνομά της και η Κεϋνσιανή ρύθμιση, η αναδιανομή δηλαδή μέρους των κερδών του κεφαλαίου στις κατώτερες τάξεις, με τη μορφή κοινωνικών και άλλων παροχών, προκειμένου να αποφεύγεται η κοινωνική δυσάρεσκεια και οι αναταραχές.

Ο Κένυς πρότεινε την άνοδο των δημοσίων δαπανών σε περιόδους κρίσεων για να καλύψουν μέρος του ελλείμματος ζήτησης που υπό προϋποθέσεις μπορεί να οδηγήσει την οικονομία μακριά από μια θέση ισορροπίας πλήρους απασχόλησης. Οι δημόσιες δαπάνες

μπορεί να ξοδεύονται ως επιδόματα ανεργίας κτλ., αλλά ο κύριος στόχος δεν είναι η αναδιανομή αλλά η επανόρθωση της ισορροπίας. Μάλιστα η αύξηση της φορολογίας σε περιόδους κρίσης είναι πλήρως αντίθετη στη νοοτροπία του Κένυς ο οποίος ζητά αύξηση των ελλειμμάτων στις κρίσεις, τα οποία χρηματοδοτούνται από πλεονάσματα στις καλύτερες εποχές. (www.wikipedia.com)

2.4 Η Σχολή του Σικάγου – Μίλτον Φρίντμαν

«Μόνο μία κρίση-είτε είναι, είτε απλώς εκλαμβάνεται ως πραγματική-οδηγεί σε πραγματικές αλλαγές. Όταν ξεσπάει μια κρίση, οι δράσεις που αναπτύσσονται εξαρτώνται από τις περιρρέουσες ιδέες. Πιστεύω ότι αυτή πρέπει να είναι η βασική λειτουργία μας: να αναπτύσσουμε εναλλακτικές πολιτικές που θα αντικαταστήσουν τις υπάρχουσες, να τις διατηρούμε ζωντανές και διαθέσιμες έως ότου το πολιτικά αδύνατον καταστεί πολιτικά αναπόφευκτο.» (Μίλτον Φρίντμαν «Καπιταλισμός και ελευθερία» University of Chicago press 1962)

Σύμφωνα με τη θεωρία του Φρίντμαν: Οι Κυβερνήσεις πρέπει να καταργούν όλους τους φορολογικούς και εργασιακούς κανόνες και ρυθμίσεις προς όφελος των ιδιωτικών επιχειρήσεων, χωρίς να επιχειρούν και να εγείρουν ζητήματα μονοπώλησης της αγοράς μέσα από κρατικές εταιρίες κοινής ωφελείας, δηλαδή πρέπει να ιδιωτικοποιούν την δημόσια περιουσία. Πρέπει να προβούν σε περικοπές κοινωνικών προγραμμάτων όπως π.χ. τα ταμεία ανεργίας και τα κοινωνικά επιδόματα σε ασθενείς οικονομικά ομάδες του πληθυσμού. Οι τιμές και οι μισθοί να καθορίζονται μόνο από την αγορά και όχι μέσα από συνδικαλιστικό διάλογο και εγγυήσεις του κράτους για τη διαφύλαξη τους. Δεν πρέπει να υπάρχουν εγγυημένοι κατώτατοι μισθοί. Επίσης πρέπει να ιδιωτικοποιηθεί η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, τα συνταξιοδοτικά ταμεία και η δωρεάν παιδεία.

2.5 Αίτια της οικονομικής κρίσης

Στην οικονομική κρίση τα αίτια, η φύση και τα χαρακτηριστικά της συνδέονται με την όλη ιστορία της μεταπολεμικής διαδικασίας συσσώρευσης του κεφαλαίου στον ανεπτυγμένο καπιταλισμό και συγκεκριμένα τη «χρυσή εποχή» της συσσώρευσης του κεφαλαίου, την κρίση της δεκαετίας του 1970, τον τρόπο με τον οποίο «λύθηκε» ή αντιμετωπίστηκε η κρίση αυτή, την εμπειρία της «νεοφιλελεύθερης» περιόδου και ιδίως της τελευταίας της φάσης, όταν και εντάθηκε το φαινόμενο της χρηματιστικοποίησης της καπιταλιστικής οικονομίας. Τα αίτια της κρίσης πρέπει να αναζητηθούν στα χρόνια

προβλήματα αλλά και στη διεθνή συγκυρία της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης που τα ανέδειξε με εντονότερο και οξύτερο τρόπο.

2.5.1 Αίτια της κρίσης στην Ελλάδα

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της οικονομίας μας είναι ύπαρξη διαρθρωτικών προβλημάτων πολύ πριν την εμφάνιση της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης, τα οποία διογκώθηκαν με την πάροδο των ετών. Η κρίση στη χώρα μας έχει μεγαλύτερο βάθος και διάρκεια από ότι σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ακριβώς γιατί η δομή και τα διαρθρωτικά της προβλήματα είναι διαφορετικά, διατηρούνται και καθημερινά γίνονται μεγαλύτερα και οξύτερα, αντί να αμβλύνονται.

Η παραγωγική βάση της Ελληνικής Οικονομίας είναι πολύ ισχνή καθώς στηρίχθηκε, σε αντίθεση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, σε τομείς όπως ο τουρισμός, η ναυτιλία και η οικοδομή, κλάδοι που πλήττονται πρώτοι και με ιδιαίτερη ένταση από την κρίση. Ακόμη, οι Τράπεζες το πιο ισχυρό τμήμα του ελληνικού κεφαλαίου, οι οποίες λειτούργησαν με πρωτόγνωρους ρυθμούς πιστωτικής επέκτασης, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, με την επέκτασή τους στα Βαλκάνια και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, μαζί με άλλες μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, είναι εκτεθειμένες στην διεθνή κρίση με την ανάληψη υψηλών κινδύνων, καθώς η κρίση αυτή πλήττει τις όλες αυτές τις χώρες.

Συνοπτικά, οι αιτίες που μας οδήγησαν στην κρίση είναι:

1. Η διάλυση της παραγωγικής βάσης της χώρας.
2. Το ξεπούλημα κερδοφόρων Επιχειρήσεων και Οργανισμών.
3. Το μεγάλο ύψος των αμυντικών δαπανών.
4. Η φοροδιαφυγή και εισφοροδιαφυγή.
5. Ο ανεξέλεγκτος δανεισμός και το τεράστιο εξωτερικό χρέος.
6. Η αδιαφάνεια και η σπατάλη του δημόσιου χρήματος.
7. Η κρίση του πολιτικού συστήματος με το καθεστώς ατιμωρησίας.
8. Ο μεγαλοϊδεατισμός μας με τη διοργάνωση της Ολυμπιάδας 2004.
9. Η διεθνής κρίση και η κερδοσκοπική επίθεση των αγορών.

3. Επιπτώσεις στην οικονομική ζωή και κοινωνία

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην κοινωνική ζωή είναι δραματικές, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία

και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στην ανέχεια. Το διεθνές εμπόριο, ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η απασχόληση αντανakλούν σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η διεθνής οικονομία.

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης διαφοροποιούνται όχι μόνο μεταξύ των χωρών, όπου οι χώρες χαμηλής και μέσης ανάπτυξης πλήττονται σε μεγαλύτερο βαθμό από τις αναπτυγμένες χώρες, αλλά και στο εσωτερικό των χωρών, έτσι ώστε οι εργάτες και τα άτομα με χαμηλή εκπαίδευση να υφίστανται τις πλέον δυσμενείς επιπτώσεις σε σχέση με τα άτομα υψηλής εκπαίδευσης της μεσαίας και ανώτερης τάξης. Το 2012 ήταν ιδιαίτερα δυσόιωνο, καθώς υπήρξε πτώση 10% σε ποσοτικούς όρους. Η μείωση αυτή έπληξε περισσότερο τις αναπτυγμένες από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Η παρούσα κρίση κινεί σε μηδενικό ή και αρνητικό ρυθμό την ανάπτυξη στην παγκόσμια οικονομία, με εξαίρεση την Κίνα, την Ινδία και μερικές άλλες νέες βιομηχανικές χώρες.

Η παγκόσμια οικονομία συρρικνώθηκε το 2012 σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα. Το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) μειώθηκε στις χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ). Η οικονομική κρίση, σε παγκόσμια κλίμακα, θέτει σε καθεστώς ευπρόσβλητης εργασίας το ήμισυ σχεδόν των εργατών, οι οποίοι βρίσκονται σε κίνδυνο απώλειας της εργασίας και συνεπώς σε κατάσταση εργασιακής ανασφάλειας. Από τα τέλη του 2008 η ανεργία άρχισε να αυξάνεται. Σύμφωνα με τα δεδομένα, ο αριθμός των φτωχών εργαζομένων θα αυξηθεί παγκόσμια κατά 200 εκατομμύρια και θα ανέλθει στο επίπεδο των 700- 800 εκατομμυρίων.

Η κατάσταση αυτή απειλεί κυρίως τις χώρες χαμηλής και μέσης ανάπτυξης, ενώ αποδεικνύει τρία βασικά αλληλοσυνδεόμενα προβλήματα:

- Την αυξανόμενη τάση των ανισοτήτων στο εσωτερικό των χωρών,
- Την ανισοτιμία στις συνθήκες κοινωνικής προστασίας και υγείας, και
- Τα επείγοντα ζητήματα της κλιματικής αλλαγής και της οικολογικής υποβάθμισης.

4. Η Ελληνική Οικονομία

4.1 Ιστορική αναδρομή

Η ελληνική οικονομία αφού ξεκίνησε από πολύ χαμηλά μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο και τον Εμφύλιο, είχε εντυπωσιακούς ρυθμούς ανέγδοου.

Την 1 Ιανουαρίου 2002 η Ελλάδα, και οι άλλες έντεκα τότε χώρες της ευρωζώνης απέκτησαν κοινό νόμισμα, το ευρώ. Η ένταξη της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ έγινε το 2001 μετά την επιτυχή πορεία σύγκλισης των δημοσιονομικών μεγεθών και την ικανοποίηση κατά τη διάρκεια του 2000 των (τεσσάρων από τα πέντε) κριτηρίων της συνθήκης του Μάαστριχτ (πληθωρισμός, έλλειμμα γενικής κυβέρνησης, δημόσιο χρέος, μηχανισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών, μακροπρόθεσμο επιτόκιο δανεισμού). Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ), συνέχισε να αυξάνεται με ρυθμούς άνω του ευρωπαϊκού μέσου όρου εν μέρει λόγω των επενδύσεων σε υποδομές σχετιζόμενες με τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, αλλά και λόγω της ευκολίας πρόσβασης σε πιστώσεις για καταναλωτικές δαπάνες.

Ωστόσο η Ελλάδα από το 2001 έως και το 2005 παραβίαζε διαρκώς το κριτήριο για έλλειμμα κάτω από 3% του Συμφώνου Σταθερότητας (το οποίο έχει σκοπό να διασφαλίζει ότι τα κράτη μετά την ένταξη στην ευρωζώνη και την ικανοποίηση των κριτηρίων του Μάαστριχτ, συνεχίζουν να τα τηρούν). Από το τέλος του 2009, εξαιτίας συνδυασμού διεθνών και εγχώριων παραγόντων όπως οι ανεξέλεγκτες δαπάνες, η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα, καθώς έχει το δεύτερο μεγαλύτερο ετήσιο έλλειμμα. (Πίνακας 1)

Πίνακας 1: Δημόσιο έλλειμμα, Πληθωρισμός, ΑΕΠ και σχέση χρέους-ΑΕΠ (1970–2015)

Από το [άρθρο αγγλικής Βικιπαίδειας](#). Πηγές: Eurostat και Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Δημοσιονομικά:	1970	1980	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ¹	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ²	2013 ²	2014 ²	2015 ³
Δημόσια έσοδα (% του ΑΕΠ)	-	-	31.0	37.0	37.8	39.3	40.9	41.7	43.4	41.2	40.6	39.4	38.4	39.0	39.2	40.7	40.7	38.3	40.6	42.3	43.9	44.1	43.5	-
Δημόσια έξοδα ⁴ (% του ΑΕΠ)	-	-	45.2	46.2	44.5	45.3	44.7	44.8	47.1	45.7	45.4	45.1	46.0	44.4	45.0	47.2	50.5	54.0	51.3	51.7	50.7	49.6	48.1	-
<u>Έλλειμμα προϋπολογισμού⁴</u> (% του ΑΕΠ)	-	-	14.2	9.1	6.7	5.9	3.9	3.1	3.7	4.5	4.8	5.7	7.6	5.5	5.7	6.5	9.8	15.6	10.7	9.4	6.8	5.5	4.6	-
<u>Πληθωρισμός</u> (ετήσια %)	-	-	-	8.9	7.9	5.4	4.5	2.1	2.9	3.7	3.9	3.4	3.0	3.5	3.3	3.0	4.2	1.3	4.7	3.1	1.1	-0.8	-0.4	-
Αύξηση ΑΕΠ (%)	8.9	0.7	0.0	2.1	2.4	3.6	3.4	3.4	4.5	4.2	3.4	5.9	4.4	2.3	5.5	3.5	-0.2	-3.1	-4.9	-7.1	-6.0	-4.2	0.6	-
<u>Δημόσιο χρέος</u> (δισ €)	0.2	1.5	31.1	86.9	97.8	105.2	111.9	118.6	141.0	151.9	159.2	168.0	183.2	195.4	224.2	239.3	263.3	299.7	329.5	355.7	344.6	347.6	349.3	-
<u>Ονομαστικό ΑΕΠ</u> (δισ €)	1.1	6.8	43.4	88.7	97.5	107.9	117.3	125.0	135.0	145.1	155.2	170.9	183.6	193.0	208.6	223.2	233.2	231.1	222.2	208.5	195.0	184.5	185.0	-
Αναλογία χρέους προς ΑΕΠ (%)	17.9	22.5	71.7	97.9	100.3	97.5	95.4	94.9	104.4	104.7	102.6	98.3	99.8	101.2	107.5	107.2	112.9	129.7	148.3	170.6	176.7	188.4	188.9	-

Σημειώσεις: ¹ Έτος εισαγωγής στην [Ευρωζώνη](#). ² Προβλέψεις [Ευρωπαϊκής Επιτροπής](#) 19 Οκτ. 2012. ³ Προβλέπεται το Νοεμβρ. 2012 ⁴ Υπολογισμένο με τη μέθοδο EDP

4.2 Η Ελληνική Οικονομία σήμερα

Οι κύριοι μεγάλοι κλάδοι της Ελληνικής οικονομίας είναι ο τουρισμός, η ναυτιλία, η βιομηχανική παραγωγή τροφίμων και η επεξεργασία καπνού, η υφαντουργία, τα χημικά, τα προϊόντα μετάλλου, η μεταλλευτική και οι μονάδες διύλισης πετρελαίου.

Η Ελλάδα είναι μια ανεπτυγμένη χώρα, με υψηλό επίπεδο διαβίωσης και πολύ υψηλό Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης, όπου κατατάσσεται 22η στον κόσμο το 2010, και 22η στον δείκτη του The Economist του 2005 για την ποιότητα ζωής παγκοσμίως. Με βάση τα στοιχεία της Eurostat το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν ίσο με το 94% του μέσου όρου της ΕΕ το 2008.

Η μεγέθυνση του ΑΕΠ της Ελλάδος είναι επίσης, κατά μέσον όρο, από το 1990 υψηλότερη από αυτόν του μέσου όρου των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εντούτοις, η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα, περιλαμβανομένων και της αύξησης των επιπέδων της ανεργίας, την γραφειοκρατία και την διαφθορά. Το 2009, η Ελλάδα είχε την δεύτερη χαμηλότερη κατάταξη στην ΕΕ σύμφωνα με τον Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας (μετά την Πολωνία), ενώ κατατάσσεται 81η παγκοσμίως. Η χώρα υποφέρει από υψηλά επίπεδα πολιτικής και οικονομικής διαφθοράς και χαμηλή ανταγωνιστικότητα συγκριτικά με τους Ευρωπαίους εταίρους της.

Λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, ο ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας γύρισε σε αρνητικό πρόσημο το 2009, για πρώτη φορά από το 1993. Μια ένδειξη της τάσης υπερχρέωσης τα προηγούμενα χρόνια είναι το γεγονός ότι η αναλογία ιδιωτικών δανείων προς καταθέσεις ξεπέρασε τις 100 μονάδες (αναλογία δηλαδή μεγαλύτερη του 1 προς 1) κατά την διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του έτους 2007. Μέχρι το τέλος του 2009, ως αποτέλεσμα του συνδυασμού της διεθνούς οικονομικής κρίσης και εσωτερικών παραγόντων (ανεξέλεγκτης σπατάλης λίγο πριν τις εκλογές του Οκτωβρίου 2009), η Ελληνική οικονομία αντιμετώπισε την πιο σοβαρή της κρίση από το 1993, με το υψηλότερο δημόσιο έλλειμμα (αν και κοντά σε αυτό της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου) καθώς και το δεύτερο υψηλότερο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στην ΕΕ. Το δημόσιο έλλειμμα του 2009 έφτασε στο 15,4% του ΑΕΠ. Αυτό, και τα αυξανόμενα επίπεδα χρέους (στο 127,1% του ΑΕΠ το 2009) οδήγησαν σε υψηλό κόστος δανεισμού, που προκάλεσε μια σοβαρή οικονομική κρίση.

Η Ελλάδα προσπαθεί να καλύψει το υπερβολικό δημόσιο έλλειμμα της στα ίχνη της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Το εργατικό δυναμικό της Ελλάδος φτάνει συνολικά τα 4,9

εκατομμύρια, και είναι το δεύτερο πιο σκληρά εργαζόμενο ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ, μετά την Νότιο Κορέα. Το Κέντρο Ανάπτυξης του Κρόνιγκεν της Ολλανδίας δημοσίευσε μια έρευνα που αποκάλυπτε ότι μεταξύ του 1995 και του 2005, η Ελλάδα ήταν η χώρα με το μεγαλύτερο ποσοστό ωρών εργασίας ανά εργαζόμενο ανάμεσα στα Ευρωπαϊκά έθνη. Οι Έλληνες εργάστηκαν κατά μέσον όρο 1.900 ώρες ανά έτος, ακολουθούμενοι από τους Ισπανούς (με μέσο όρο 1.800 ώρες ανά έτος).

4.3 Η παρούσα κατάσταση

Το έλλειμμα και το χρέος των ελληνικών δημοσιονομικών αυξάνεται και προβλέπεται να φτάσει σε ανησυχητικά επίπεδα. Μια από τις σημαντικότερες συνέπειες της κρίσης της οικονομίας είναι η αύξηση της ανεργίας, η οποία έχει φτάσει σε διψήφιο αριθμό ενώ ανάμεσα στους νέους το ποσοστό των ανέργων ξεπερνά το 40%. Στοιχεία των τελευταίων μηνών δείχνουν την ύπαρξη μιας διαρθρωτικής αδυναμίας της ελληνικής οικονομίας να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας εντείνοντας την ανησυχία για το φαινόμενο.

Μεγάλο μερίδιο της ευθύνης φέρει για αυτήν την κατάσταση η κακή διαχείριση των οικονομικών, της ελληνικής δημοσιονομικής πολιτικής και του ασφαλιστικού αλλά και η παγκόσμια οικονομική κρίση. Ωστόσο έντονος λόγος γίνεται για την πορεία που ακολούθησαν τα πακέτα στήριξης του κράτους προς τις τράπεζες, τα οποία θεωρήθηκαν περιορισμένα σε αριθμό και σε μέγεθος. Είναι κοινώς αποδεκτό ότι οι κρατικοί λειτουργοί δεν φρόντισαν ώστε αυτά να διοχετευτούν από τις τράπεζες στις επιχειρήσεις και από εκεί στην κοινωνία. Εκτός αυτών, σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας (Στατιστική Υπηρεσία, Βιομηχανία, Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής 2012), σχετικά με την πορεία της ελληνικής βιομηχανίας, δεν είναι μόνο η μείωση του τζίρου κατά 26,8% που προκαλεί έντονη ανησυχία, αλλά και ο πρόδρομος δείκτης των νέων παραγγελιών. Ο δείκτης αυτός σημείωσε πτώση κατά 36% και ο οποίος προσιωνίζει τον βαθμό απασχόλησης του παραγωγικού δυναμικού για τους επόμενους μήνες και ο οποίος με τη σειρά του μας δίνει μια γεύση για τα χειρότερα που πρόκειται να δούμε στην αγορά εργασίας. Σύμφωνα με την μηνιαία έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2011) προκύπτει ότι η συνολική απασχόληση σημείωσε σημαντική πτώση κατά -1.3% σε ετήσια βάση τον Μάιο του 2011. Η δε ανεργία εκτοξεύθηκε στο 8,5% του εργατικού δυναμικού, με τους ανέργους να αυξάνονται στις 420 χιλιάδες έναντι των 324 χιλιάδων ήταν έναν ακριβώς χρόνο πριν (Μελισσάρης 2011). Τέλος, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιοποιήθηκαν από τον Τειρεσία (Τειρεσίας 2012) οι ακάλυπτες επιταγές και οι απλήρωτες συναλλαγματικές

ξεπέρασαν τα δύο δισεκατομμύρια ευρώ από την αρχή του χρόνου. Όλη η αγορά δουλεύει με μεταχρονολογημένες επιταγές, οι οποίες λόγω της ύφεσης λειτουργούν ως αντίστροφη πυραμίδα. Δεν απειλούν μόνον εκείνον που τις εξέδωσε και ο οποίος σε περίπτωση μη κάλυψης τους είναι ούτως ή άλλως χαμένος. Απειλούν να τορπιλίσουν ακόμη και υγιείς επιχειρήσεις όταν αυτές «σκάσουν» στα χέρια τους

Ένα πρόβλημα που δεν προέκυψε από το πουθενά. Ήταν αναμενόμενο από το φθινόπωρο του 2010 κιόλας με την εμφάνιση των πρώτων στοιχείων που έδειχναν αύξηση των ακάλυπτων επιταγών με τα πρώιμα σημάδια της οικονομικής κρίσης. Τότε, μάλιστα, που αρμόδιοι κυβερνητική παράγοντες διαβεβαίωναν ότι η ελληνική οικονομία είναι θωρακισμένη και ετοιμάζαν το περίφημο πακέτο στήριξης της πραγματικής οικονομίας των 28 δις. ευρώ (<http://www.papagou-politeia.gr>, Ιανουάριος 2012).

4.4 Το χρέος και το έλλειμμα

Κάθε χρόνο, η κυβέρνηση έχει έσοδα, τα οποία προέρχονται από φόρους και έξοδα (δαπάνες) όπως την καταβολή μισθών στους δημόσιους λειτουργούς. Αν οι δαπάνες υπερβαίνουν τα έσοδα, η κυβέρνηση σημειώνει έλλειμμα και πρέπει να προχωρήσει σε δανεισμό. Έτσι δημιουργείται χρέος. Επιπλέον, αν η κυβέρνηση έχει συσσωρεύσει χρέος από προηγούμενα έτη, κατά τα οποία λειτουργούσε σημειώνοντας έλλειμμα, το έλλειμμα κατά το τρέχον έτος αυξάνει περαιτέρω το χρέος.

Η σχέση μεταξύ χρέους και ελλείμματος είναι αμφίδρομη: το έλλειμμα σε ένα δεδομένο έτος αυξάνει το χρέος που έχει συσσωρευτεί από τα προηγούμενα έτη αλλά και το συσσωρευμένο χρέος των προηγούμενων ετών αυξάνει το έλλειμμα στο τρέχον έτος. Το δεύτερο συμβαίνει επειδή οι πληρωμές τόκων που αφορούν το χρέος, το οποίο έχει συσσωρευτεί από προηγούμενα έτη, αποτελούν δαπάνη κατά το τρέχον έτος και προστίθενται στο έλλειμμα αυτού του έτους (Λαπαβίτσας, 2012).

Σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, τα κράτη μέλη της ΕΕ για να διατηρήσουν την οικονομική τους ευημερία θα πρέπει να κρατούν το δημοσιονομικό τους έλλειμμα σε χαμηλά επίπεδα. Αυτό εξαρτάται από δυο παράγοντες σύμφωνα με το σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης. Αφενός θα πρέπει το έλλειμμα να μην υπερβεί το 3% στο ΑΕΠ και αφετέρου το ποσοστό του χρέους να μην ξεπεράσει το 60% του ΑΕΠ.

4.4.1 Το Κρατικό Έλλειμμα της Ελλάδος και η εξέλιξή του

Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν δυο βασικές έννοιες περί κρατικού ελλείμματος. Η πρώτη έννοια αφορά το «ακαθάριστο δημοσιονομικό έλλειμμα» και η δεύτερη το «κρατικό έλλειμμα επί ταμειακής βάσης». Η ουσιαστική διαφορά μεταξύ αυτών των δυο εννοιών, είναι ότι στο ταμιακό έλλειμμα δεν περιλαμβάνονται τα χρεολύσια για την εξυπηρέτηση του συνολικού δημόσιου χρέους. Παρότι οι περισσότεροι συγγραφείς αποδίδουν μεγαλύτερη βαρύτητα στην έννοια του ταμιακού ελλείμματος, εντούτοις, στη χώρα μας λόγω της ιδιαιτερότητας των παραγόντων που προκαλούν τη διεύρυνση των κρατικών ελλειμμάτων η έννοια του ακαθάριστου δημοσιονομικού ελλείμματος ή συνολικού κρατικού ελλείμματος έχει μεγαλύτερη σημασία. Η μέτρηση αυτού στη χώρα μας στηρίζεται σε δημοσιονομικά στοιχεία, ταμειακά στοιχεία της ΤτΕ, καθώς και σε στοιχεία εθνικών λογαριασμών.

Στον παρακάτω πίνακα 2, βλέπουμε την εξέλιξη του δημόσιου ελλείμματος της Ελλάδας ως ποσοστό του ΑΕΠ, από το 1960 έως σήμερα και υπολογίζεται κατά μέσο όρο στο διάστημα των δέκα ετών.

Πίνακας 2: Δημόσιο έλλειμμα (Πηγή: ΟΟΣΑ)

Δεκαετία	1960-1969	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009
Δημόσιο έλλειμμα ως % επί του ΑΕΠ	-0,6	1,2	8,1	8,4	5,9

Η συνεχής αύξηση των δημοσίων δαπανών, σε συνδυασμό με την εκτεταμένη φοροδιαφυγή, προκάλεσε σημαντικά δημοσιονομικά ελλείμματα τα οποία οδήγησαν σε ταχύτατη συσσώρευση δημοσίου χρέους. Τα αίτια που συνέβαλαν στην διαχρονικά ανοδική πορεία, των δημοσιονομικών ελλειμμάτων συνοψίζονται στα εξής:

- Η κυριότερη πτυχή του δημοσιονομικού μας προβλήματος, είναι ότι η διαχρονική άνοδος των κρατικών ελλειμμάτων δεν συνοδεύεται από διαρκώς αυξανόμενους ρυθμούς ανόδου του ΑΕΠ, πραγματοποιείται δηλαδή σε συνθήκες στασιμοπληθωρισμού του οικονομικού μας συστήματος.
- Επιπλέον, η αύξηση των «ανελαστικών» δαπανών για μισθούς, συντάξεις κλπ., στο σύνολο των δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα αίτια της αδυναμίας της κυβέρνησης να ελέγξει τη συνεχή ανοδική τάση των ελλειμμάτων.

- Ένας άλλος παράγοντας που συνετέλεσε στη διόγκωση των κρατικών ελλειμμάτων είναι η απόκλιση που παρατηρήθηκε μεταξύ των προβλεφθέντων και πραγματοποιηθέντων φορολογικών εσόδων.
- Η πάταξη της φοροδιαφυγής και τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης απέτυχαν παταγωδώς και όλα τα φορολογικά βάρη βαρύνουν συνήθως τις οικονομικές τάξεις του πληθυσμού που προσφέρουν μισθωτή εργασία.
- Η διεύρυνση των ελλειμμάτων των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας αποτελούν το αγκάθι της οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης για την μείωση των ελλειμμάτων.

Ωστόσο, η συνεχής και συστηματική προσπάθεια εξάλειψης των ανισορροπιών του δημόσιου τομέα οδήγησε στη βαθμιαία πτώση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης από 13,6% του ΑΕΠ το 1993 σε 1,8% το 1999. Με βάση το έλλειμμα του 1999, η χώρα μας ικανοποιούσε από τις αρχές του 2000 το σχετικό κριτήριο της Συνθήκης του Μάαστριχτ και επέτυχε την είσοδό της στη ζώνη του ευρώ από την 1/1/2001. Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης προέβλεπε ότι ο προϋπολογισμός στο εξής θα έπρεπε να είναι «ισοσκελισμένος ή πλεονασματικός», γεγονός που οδήγησε σε περαιτέρω αποκλιμάκωση του ελλείμματος αφού διαμορφώθηκε στο 0,9% του ΑΕΠ το 2000, καθιστώντας εφικτή τη δημιουργία πλεονάσματος το 2001. Η αποκλιμάκωση των ελλειμμάτων επηρέασε πτωτικά και το δημόσιο χρέος το οποίο διαμορφώθηκε στο 103,9% του ΑΕΠ.

Η πραγματοποίηση του πλεονάσματος, το οποίο επιτεύχθηκε το 2001 παρά την επιδείνωση του διεθνούς μακροοικονομικού περιβάλλοντος, οφειλόταν στην αυστηρή τήρηση του προϋπολογισμού του 2001, αλλά και στην είσπραξη έκτακτων εσόδων, που δεν προβλέπονταν στον έκτακτο προϋπολογισμό. Έτσι, το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού συνέχισε την πτωτική του πορεία και περιορίστηκε στο 3,6%, έναντι 4,3% το 2000 επηρεάζοντας πτωτικά και το δημόσιο χρέος (99,7% του ΑΕΠ).

Παρά τη μικρότερη πρόοδο προς την κατεύθυνση της δημοσιονομικής εξυγίανσης και την αναθεώρηση των στοιχείων, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης στη χώρα μας συνέχισε την πτωτική του πορεία και μειώθηκε από 1,4% του ΑΕΠ το 2001 σε 1,2% του ΑΕΠ το 2002. Ο λόγος του χρέους προς το ΑΕΠ στο τέλος του 2002 ήταν 104,9% έναντι 107% στο τέλος του 2001(στοιχεία που προέκυψαν μετά την αναθεώρηση). Συνολικά, κατά τα έτη 1997-2002, ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ είχε μειωθεί σημαντικά, γεγονός που οφειλόταν τόσο στη συνεχή βελτίωση των βασικών προσδιοριστικών παραγόντων αυτού του

λόγου (μείωση επιτοκίων, επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης και αυξανόμενα πρωτογενή πλεονάσματα) όσο και στην εξασφάλιση σημαντικών εσόδων από αποκρατικοποιήσεις, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για την αποκλιμάκωση του δημόσιου χρέους.

Παρά τον υψηλό ρυθμό ανάπτυξης, οι δημοσιονομικές συνθήκες χειροτέρευαν σημαντικά το 2003 σε σύγκριση με το 2002. Παρά το γεγονός ότι η διεύρυνση του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού οφειλόταν εν μέρει σε έκτακτους παράγοντες (δαπάνες για την προετοιμασία των Ολυμπιακών αγώνων, αποζημιώσεις σε πληγέντες από δυσμενείς καιρικές συνθήκες), η απόκλιση του ελλείμματος από το στόχο του προϋπολογισμού οφειλόταν κατά κύριο λόγο στη σοβαρή υπέρβαση των πρωτογενών δαπανών (π.χ. των επιχορηγήσεων και των δαπανών προσωπικού του Δημοσίου), ενώ παράλληλα υπήρξε σημαντική υστέρηση των εσόδων του προϋπολογισμού σε σχέση με τις προβλέψεις. Έτσι, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης έφθασε στο 2,95% του ΑΕΠ το 2003, έναντι 1,4% το 2002. Όσον αφορά στο ενοποιημένο χρέος της γενικής κυβέρνησης, αυτό σημείωσε μικρή μόνο πτώση το 2003 αγγίζοντας το 103% του ΑΕΠ από 104,7% το 2002.

Περαιτέρω διεύρυνση σημείωσε το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης το 2004 και διαμορφώθηκε στο 6,1% του ΑΕΠ (το υψηλότερο έλλειμμα στη ζώνη του ευρώ). Παράλληλα, από το Μάιο του 2004, ενεργοποιήθηκε η διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος (Δ.Υ.Ε.) για την Ελλάδα. Η άνοδος αυτή του ελλείμματος οφειλόταν στις αισιόδοξες προβλέψεις του προϋπολογισμού του 2004 αλλά και στην υστέρηση των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού και των εισπράξεων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ, καθώς και στη μεγάλη υπέρβαση των πρωτογενών δαπανών για μισθούς και συντάξεις, για την προετοιμασία και διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, για επιχορηγήσεις και για αποδόσεις εσόδων τρίτων. Το μεγάλο ύψος του χρέους το οποίο ήταν σχεδόν διπλάσιο από την τιμή αναφοράς, σε συνδυασμό με τα υψηλά ελλείμματα, εγκυμονούσε σημαντικούς κινδύνους στη περίπτωση αύξησης των επιτοκίων δανεισμού του Δημοσίου ή αισθητής πτώσης του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης.

Στο πλαίσιο της Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος (ΔΥΕ), το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε από 6,1% του ΑΕΠ το 2004 σε 4,5% το 2005, εξακολουθώντας όμως, το δημόσιο έλλειμμα της Ελλάδας να είναι, ως ποσοστό του ΑΕΠ, το δεύτερο υψηλότερο στη ζώνη του ευρώ και το τρίτο υψηλότερο στη ΕΕ-25. Τα μέτρα που προβλεπόταν ότι θα οδηγούσαν σε μείωση του ελλείμματος, στο πλαίσιο ένταξης της Ελλάδας στη Δ.Υ.Ε. ήταν: -

διάφορες φορολογικές ρυθμίσεις, - εξοικονόμηση δαπανών λόγω της ολοκλήρωσης των Ολυμπιακών Αγώνων, - η συγκράτηση των δαπανών του ΠΔΕ, - η συγκρατημένη εισοδηματική πολιτική και ο περιορισμός των προσλήψεων στο δημόσιο τομέα και ? η μείωση των δαπανών για τόκους.

Ιδιαίτερα περιοριστικό χαρακτήρα είχε η δημοσιονομική πολιτική και το 2006, επιτυγχάνοντας μ' αυτόν τον τρόπο συρρίκνωση του ελλείμματος στο 2,6% του ΑΕΠ από 5,5% το 2005. Ύστερα από τη μείωση του ελλείμματος το 2006 και την προβλεπόμενη περαιτέρω μείωσή του το 2007, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την έξοδο της χώρας από τη ΔΥΕ.

Η μείωση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης προήλθε κυρίως από την καλή πορεία των εσόδων, καθώς επίσης και στη συγκράτηση των δαπανών. Αντίθετα με τις προβλέψεις, το 2007, το έλλειμμα ακολούθησε ελαφρώς αυξητική πορεία και διαμορφώθηκε στο 2,8% του ΑΕΠ. Στην αύξηση του ελλείμματος συνέβαλαν, μεταξύ άλλων, και ορισμένα έκτακτα γεγονότα, όπως η καταβολή αναδρομικών εισφορών στον κοινοτικό προϋπολογισμό λόγω της αναθεώρησης του ΑΕΠ, οι δαπάνες λόγω των καταστροφικών πυρκαγιών του καλοκαιριού, οι δαπάνες διεξαγωγής των βουλευτικών εκλογών και η ρύθμιση των εκκρεμοτήτων μεταξύ του Δημοσίου και της Ολυμπιακής Αεροπορίας. Συγχρόνως, όμως, το έλλειμμα επηρεάστηκε ευνοϊκά από τις έκτακτες εισπράξεις από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της ΕΕ.

Το 2008, ενόψει και της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, ενεργοποιείται ξανά η διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος για την Ελλάδα, εφόσον το έλλειμμα ξεπέρασε την τιμή αναφοράς (3%) και διαμορφώθηκε στο 4%. Η διεύρυνση του ελλείμματος εντοπίζεται αποκλειστικά στην κεντρική κυβέρνηση, το έλλειμμα της οποίας διαμορφώθηκε στο 6,3% του ΑΕΠ. Η μεγάλη υπέρβαση του στόχου για το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης το 2008 οφειλόταν τόσο σε σημαντική υστέρηση των εσόδων όσο και σε σημαντική υπέρβαση των δαπανών. Η σημαντικότερη άνοδος του ελλείμματος, όμως, σημειώθηκε το 2009, αφού το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης εκτοξεύθηκε στο 12,9% του ΑΕΠ. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Επικαιροποιημένου Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2009-2013, η διεύρυνση του ελλείμματος εντοπίζεται αποκλειστικά στην κεντρική κυβέρνηση το έλλειμμα της οποίας διαμορφώθηκε στο 13,7% του ΑΕΠ. Όπως και το 2008, η αύξηση του ελλείμματος εντοπίζεται πρωτίστως στον διπλασιασμό του ελλείμματος του τακτικού προϋπολογισμού (10,7% του ΑΕΠ) καθώς και στη διεύρυνση κατά 50% περίπου του ελλείμματος του ΠΔΕ λόγω κυρίως της υστέρησης των εισπράξεων από τα Διαρθρωτικά

Ταμεία της ΕΕ αλλά και της υπέρβασης των δαπανών για επενδύσεις. Η υστέρηση των εσόδων του τακτικού προϋπολογισμού οφειλόταν:

1. Στην έξαρση της φοροδιαφυγής, ιδίως στον Φ.Π.Α., που διευκολύνθηκε από τη μείωση των φορολογικών ελέγχων.
2. Στην επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας, η οποία επηρέασε αρνητικά κυρίως τα έσοδα από την έμμεση φορολογία.
3. Στη μη υλοποίηση ορισμένων φορολογικών μέτρων που ελήφθησαν κατά τη διάρκεια του έτους (π.χ. ρύθμιση για τους ημι-υπαίθριους χώρους, φορολογία τυχερών παιχνιδιών κ.α.).

4.4.2 Δημόσιο Χρέος

Το δημόσιο χρέος, διακρίνεται σε α) Καθαρό και Ακαθάριστο και σε β) Εσωτερικό και Εξωτερικό.

α) Καθαρό και Ακαθάριστο Δημόσιο Χρέος

Το καθαρό χρέος προκύπτει από την αφαίρεση των διαθεσίμων, των ρευστών και καταθέσεων όψεως - προθεσμίας, των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών από το ακαθάριστο χρέος.

Το ακαθάριστο χρέος περιλαμβάνει το σύνολο των υποχρεώσεων του δημοσίου. Σχετίζεται άμεσα με το ύψος των δαπανών εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, όπως χρεολύσια και τόκοι, οι οποίες αποτελούν μια από τις βασικότερες πτυχές του προβλήματος του δημόσιου χρέους.

β) Εσωτερικό και Εξωτερικό Χρέος

Το δημόσιο χρέος διακρίνεται ανάλογα με την προέλευση του, σε εσωτερικό έναντι δανειστών στο εσωτερικό της χώρας και εξωτερικό, οφειλόμενο σε ξένους δανειστές.

Το εσωτερικό χρέος είναι τα χρήματα που οφείλονται από την κυβέρνηση στους δανειστές που εδρεύουν στην ίδια χώρα. Το χρέος περιλαμβάνει τις υποχρεώσεις της κυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων των κεφαλαίων που δανείζονται για την εκτύπωση πρόσθετου νομίσματος.

Το εξωτερικό χρέος είναι το συνολικό χρέος μιας χώρας που οφείλεται σε ξένους πιστωτές. Οι οφειλέτες μπορεί να είναι η κυβέρνηση, επιχειρήσεις ή νοικοκυριά και

περιλαμβάνει χρήματα που οφείλονται σε ιδιωτικές τράπεζες, άλλες κυβερνήσεις, ή τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και Παγκόσμια Τράπεζα.

Η αύξηση στο εξωτερικό χρέος προκαλεί ανησυχία στις χώρες εκείνες που έχουν πολύ υψηλά ποσοστά χρέους, και είναι αναγκαία η διαπραγμάτευση πτώχευσης. Το μεγάλο εξωτερικό χρέος για μερικές χώρες θεωρείται ότι είναι ένας παράγοντας που συμβάλλει στην οικονομική κρίση που άρχισε στις αρχές του 2000 σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες και κυρίως στην Ελλάδα.

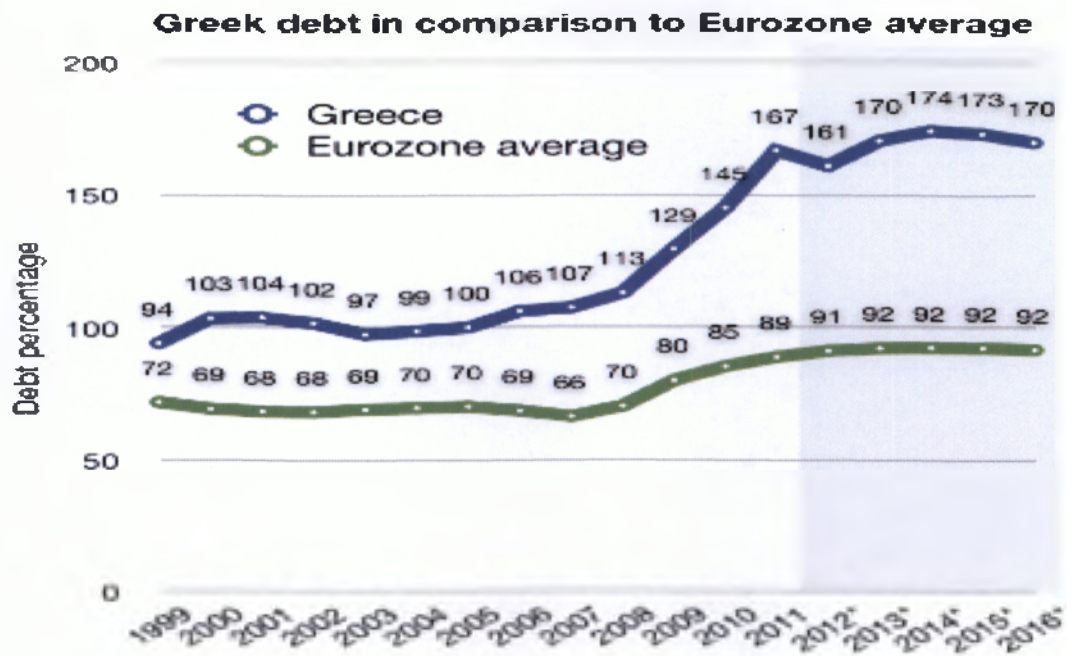
Πίνακας 3: Δημόσιο χρέος της Ελλάδας (Πηγή: ΟΟΣΑ)

Έτος	1980	1990	2000	2009
Δημόσιο χρέος ως % επί του ΑΕΠ	26	71	101,5	115,1

Όπως είναι ορατό, από τον παραπάνω πίνακα 3, το δημόσιο χρέος στην Ελλάδα αυξήθηκε ραγδαία κατά τη δεκαετία του 1980 και 1990.

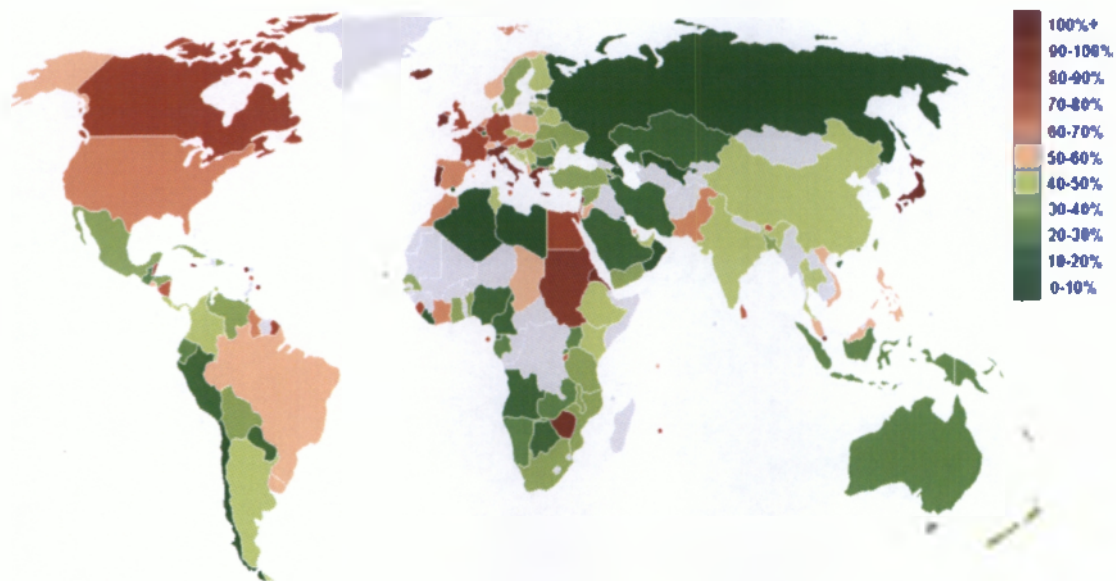

Γράφημα 1: Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας ως ποσοστό του ΑΕΠ από το 1960 έως το 2013

Source: Eurostat
*estimates

Εικόνα 1: Το ελληνικό χρέος σε σύγκριση με το μέσο όρο της Ευρωζώνης

Εικόνα 2: Το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ ανά τον κόσμο

4.4.3 Ιστορική εξέλιξη του ελληνικού δημόσιου χρέους (1824-2009)

Από την απελευθέρωση του ελληνικού κράτους από την Τουρκοκρατία το ελληνικό δημόσιο χρέος εξελίχθηκε ως εξής:

1. 1824-1898 : Από το 1824 μέχρι το 1898 η Ελλάδα είχε τεθεί υπό διεθνή οικονομικό έλεγχο. Κατά τη διάρκεια αυτή η Ελλάδα σύναψε δάνεια, που ανέρχονταν στα 920 εκατ. Γαλλικών φράγκων, από τα οποία τα 270 εκατ. διατέθηκαν για ανακεφαλαίωση των τραπεζών και τα υπόλοιπα διατέθηκαν σε αμοιβές των αγωνιστών του πολέμου του 1824, σε έξοδα της αντιβασιλείας, στην οργάνωση του στρατού, στην αποζημίωση της Τουρκία, για τον ατυχή πόλεμο του 1897 και για την δημιουργία έργων υποδομής από τον Χ. Τρικούπη. Το 1893 η Ελλάδα πτώχευσε και σταμάτησε μονομερώς να αποπληρώνει δάνεια που είχε λάβει από το εξωτερικό επί κυβερνήσεως Χ. Τρικούπη.
2. 1898-1932 : Από το 1898 μέχρι το 1932 η Ελλάδα δανείστηκε άλλα 1280 εκατ. γαλλικά φράγκα που χρησιμοποιήθηκαν για την αποπληρωμή παλαιών δανείων, για τους Βαλκανικούς πολέμους και για την αποκατάσταση προσφύγων.
3. 1932-1945 : Την περίοδο 1932-1945, η Ελλάδα δεν δανείστηκε επιπλέον χρήματα από το εξωτερικό. Επιπλέον, λόγω του Β' Παγκοσμίου πολέμου πάγωσε η αποπληρωμή των παλαιών δανείων.
4. 1946-1967 : Κατά τη περίοδο 1946-1967 η Ελλάδα σύναψε δάνεια ύψους 406 εκατ. Δολαρίων για τις δαπάνες του εμφυλίου πολέμου και για τα έργα υποδομής που θα θέσουν θεμέλια ανάπτυξης για την χώρα μας. Είναι χαρακτηριστικό ότι την περίοδο αυτή διακανονίστηκε το 97 % του εξωτερικού, προπολεμικού, δημόσιου χρέους.
5. 1967-1974 : Κατά τη διάρκεια της περιόδου ο εξωτερικός δανεισμός σημείωσε πολύ μικρή αύξηση εξαιτίας της απομόνωσης της χώρας μας και τελικά το δημόσιο χρέος το 1974 απέρχεται μόνο στα 115 δις. Δρχ. (22% του ΑΕΠ).
6. 1974-1983 : Κατά την περίοδο αυτή, η χώρα ανασυγκροτήθηκε από τη δουλειά της περιόδου των συνταγματαρχών και σύναψε λίγα δάνεια τα οποία διατέθηκαν για επενδύσεις και για την εκτέλεση μεγάλων έργων υποδομής όπως ο Μόρνος και οι Εθνικές οδοί, αλλά και για την αποκατάσταση των ζημιών από σεισμούς του 1978 και 1981. Το εξωτερικό δημόσιο χρέος του 1981 ήταν 672 δις. Δρχ. (29,7% του ΑΕΠ).

7. 1983-1989 : Την περίοδο αυτή, διογκώθηκε ο δημόσιος τομέας, και διαφοροποιήθηκαν τα προνόμια των ΔΕΚΟ και κάποιων υπουργείων, με αποτέλεσμα το δημόσιο χρέος το 1989 ανήλθε σε 72%. του ΑΕΠ
8. 1990-1993 : Κατά τη περίοδο 1990-1993, που είχαμε τη πληρωμή των δανείων αναγκαστικά δάνεια, από τα οποία διατέθηκαν για τη πληρωμή τόκων 6,45 τρις. Δρχ. για καταπτώσεις εγγυήσεων του Δημόσιου που είχαν δοθεί τη προηγούμενη 10ετία 2,82 τρις. δρχ. για εθνική μας συμμετοχή στο Α΄ ΚΠΣ, 2,25 τρις. δρχ. για επενδύσεις και μόνο 0,68 τρις για κάλυψη ελλειμμάτων, με αποτέλεσμα το Δημόσιο Χρέος το 1993 να ανέλθει στα 23.000 δισ. δρχ. (68,8 δισ. ευρώ).
9. 1993-2004 : Αυτή την περίοδο, το Δημόσιο Χρέος αυξήθηκε από 68,8 δισ. ευρώ που ήταν το 1993, σε 170 δισ. ευρώ από νέους δανεισμούς κυρίως για την εξυπηρέτηση του χρέους και την κάλυψη του προϋπολογισμού.
10. 2004-2009 : Έπειτα, το 2004 έως το 2009 δανειστήκαμε για την καταβολή τόκων 62 δισ. ευρώ για αποπληρωμή ολυμπιακών έργων και παλαιών χρεών, για εξοπλισμούς 20 δισ. ευρώ και 18 δισ. ευρώ για κάλυψη ελλειμμάτων του προϋπολογισμού, εκτοξεύοντας το Δημόσιο Χρέος στο 115% του ΑΕΠ (Πίνακας 2).

4.4.4 Η εξέλιξη του ελληνικού δημόσιου χρέους (2009-2013)

Το Μάιο του 2010 η Ελλάδα κατέφυγε στο μηχανισμό στήριξης υπογράφοντας το πρώτο πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής λαμβάνοντας €110 δις επίσημης βοήθειας από το ΔΝΤ (€30 δις) και από τις Ευρωπαϊκές χώρες (€80 δις από Greek Loan Facility-GLF). Το Ελληνικό δημόσιο χρέος στο τέλος του 2009 ανερχόταν στο 127% του ΑΕΠ, ενώ σύμφωνα με το πρόγραμμα η Ελλάδα το 2012 θα μπορούσε να δανειστεί από τις αγορές. Το Δεκέμβριο του 2012 οι προσπάθειες για την επίλυση της κρίσης χρέους κλιμακώθηκαν με σκοπό την περαιτέρω μείωση του χρέους που κατείχαν οι ιδιώτες επενδυτές, την παροχή επιπρόσθετης οικονομικής βοήθειας από τον EFSF, την επαναγορά ομολόγων, και τη μείωση των επιτοκίων από τα δάνεια του επίσημου τομέα.

Ωστόσο, η προσπάθεια να καταστεί βιώσιμο το δημόσιο χρέος μέσω επαναχρηματοδότησης και αναδιάρθρωσης προσέκρουσε στη συρρίκνωση του παραγόμενου προϊόντος. Οι αρχικές εκτιμήσεις του ΔΝΤ προέβλεπαν αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ από €237 δις το 2009 σε €260 δις το 2015. Ωστόσο, τον Οκτώβριο του

2012 ο στόχος αναθεωρήθηκε στα €195 δις για το 2015. Το μέγεθος της δημοσιονομικής προσαρμογής που συντελέστηκε την περίοδο 2009-2012 σε πραγματικούς όρους ανήλθε σε 24% μείωση των πρωτογενών δαπανών.

Στο τέλος του Απριλίου του 2012 η Ελλάδα αντάλλαξε με επιτυχία €200 δις χρέους που κατείχαν οι ιδιώτες με ομόλογα διάρκειας από 10 έως 30 χρόνια στο 31,5% της αρχικής τους αξίας και επιτόκιο της τάξης του 2% με 4,3%. Η άμεση επίδραση ήταν η μείωση του ακαθάριστου χρέους κατά €107 δις που αντιπροσώπευε το 53,5% της ονομαστικής αξίας του Ελληνικού χρέους που κατείχαν οι ιδιώτες. Τα δάνεια του επίσημου τομέα εξαιρέθηκαν (€21 δις ΔΝΤ, €53 δις GLF, €57 δις ΕΚΤ από το Πρόγραμμα Αγοράς Κρατικών Ομολόγων-SMP), ενώ η ανάγκη των €22 δις για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών περιόρισε το τελικό αποτέλεσμα της απομείωσης του χρέους. Η καθαρή μείωση του χρέους ήταν εν τέλει €85 δις (23,9% του συνολικού χρέους όπως είχε διαμορφωθεί στο τέλος του 2011). Ως εκ τούτου η εφαρμογή του PSI περιόρισε το χρέος κάτι λιγότερο από 25% χωρίς να μπορέσει να το καταστήσει βιώσιμο.

Η πολιτική αβεβαιότητα που επικράτησε το δεύτερο τετράμηνο του 2012 λειτούργησε ανασταλτικά στην πρόοδο εφαρμογής του προγράμματος. Σε αυτό συντέλεσε και το ενδεχόμενο εξόδου από το ευρώ. Οι εκτιμήσεις του ΔΝΤ για το ρυθμό μεγέθυνσης της Ελληνικής οικονομίας αναθεωρήθηκαν προς τα κάτω. Η καθυστέρηση επίτευξης πρωτογενούς πλεονάσματος 4,5% του ΑΕΠ κατά δύο χρόνια συντέλεσε στην περαιτέρω κλιμάκωση του λόγου του χρέους ως προς το ΑΕΠ.

Στο τέλος του Νοεμβρίου του 2012, οι Υπουργοί Οικονομικών της Ευρωζώνης και το ΔΝΤ συμφώνησαν σε ένα νέο γύρο ελάφρυνσης του χρέους, αυτή τη φορά όμως για τον επίσημο τομέα. Το πακέτο των ελαφρύνσεων περιελάμβανε: χαμηλότερα επιτόκια στα διμερή διακρατικά δάνεια από το GLF, επαναγορά του χρέους, αναβολή καταβολής δόσεων σε δάνεια του ΕFSF και επιστροφή των κερδών της ΕΚΤ από την αγορά Ελληνικών τίτλων στη δευτερογενή αγορά. Συνολικά περικόπηκαν €40 δις ώστε το 2020 ο λόγος χρέους προς ΑΕΠ να μην ξεπερνά το 124% και το 2022 το 110%. Στα μέσα Δεκεμβρίου η Ελληνική κυβέρνηση αγόρασε χρέος €31,9 δις για €11,29 δις.

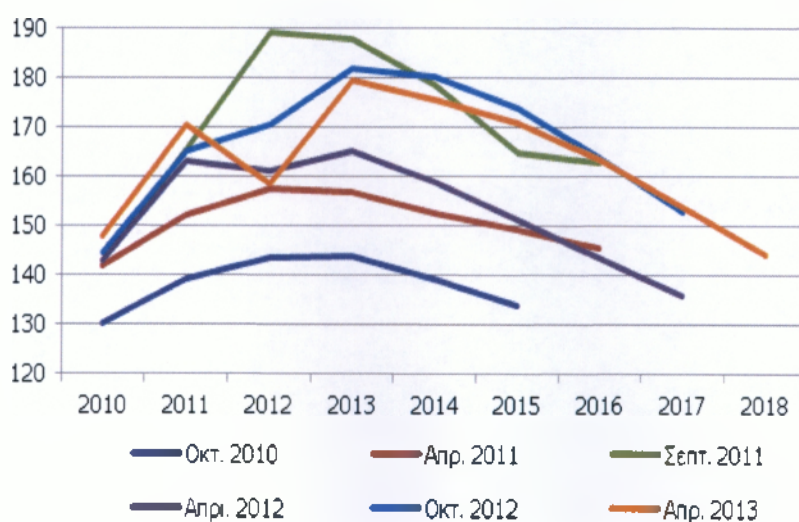
Στο τέλος Μαρτίου 2013 το δημόσιο χρέος ανήλθε στα €309,35 δις, αυξημένο κατά €3,82 δις σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2012. Αύξηση 10,36% (€29 δις) σημειώθηκε σε σχέση με το Μάρτιο του 2012 παρά το πρόγραμμα επαναγοράς ομολόγων το Δεκέμβριο του 2012. Η μεγάλη πτώση που παρατηρείται από το Δεκέμβριο του 2011 στο Μάρτιο του 2012

οφείλεται στο πρώτο κούρεμα των ιδιωτών κατόχων Ελληνικού χρέους (PSI) (Διάγραμμα 1).

Διάγραμμα 1: Η εξέλιξη του δημόσιου χρέους (δισ ευρώ)
 Πηγή: Δελτίο Δημοσίου Χρέους.

Μια σημαντική αλλαγή στις προβλέψεις του ΔΝΤ για την εξέλιξη του χρέους είναι η δραστική μείωση των αναμενόμενων εσόδων από τις αποκρατικοποιήσεις (Διάγραμμα 2). Ενώ το Μάιο του 2012 είχαν προβλεφθεί μέσα ετήσια έσοδα από αποκρατικοποιήσεις €5 δισ, το νέο πρόγραμμα μείωσε το στόχο στα €2 δισ την περίοδο 2013-16 για να αυξηθούν στα €4 δισ μέχρι το 2020. (<http://www.indepanalysis.gr>)

Διάγραμμα 2: Δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ)
 Πηγή: IMF-World Economic Outlook.

Οι λόγοι οι οποίοι οδήγησαν στην αύξηση του χρέους στην Ελλάδα μεταξύ άλλων είναι οι παρακάτω:

- Μείωση του ονομαστικού ΑΕΠ. Η Ελληνική οικονομία για έκτη συνεχή χρονιά βρίσκεται σε ύφεση με τη μείωση του ΑΕΠ να συμβάλει κατά 8% στην αύξηση του χρέους (Goldman Sachs, 2013). Η δημοσιονομική και εξωτερική προσαρμογή δημιουργεί αντικρουόμενους στόχους. Για τη μείωση των εξωτερικών ανισορροπιών απαραίτητη είναι η εσωτερική υποτίμηση, ωστόσο η μείωση των τιμών επιδεινώνει τη δημοσιονομική προσαρμογή καθώς ο παρανομαστής του λόγου χρέος προς ΑΕΠ μειώνεται. Ταυτόχρονα για να μείνουν σταθερές οι τιμές θα πρέπει το παραγόμενο προϊόν να παραμείνει ασθενές.
- Η υστέρηση των εσόδων σε σχέση με τις δαπάνες παραμένει κινητήρια δύναμη της αύξησης του χρέους.
- Η προσαρμογή χρέους και του δημοσιονομικού ελλείμματος (stock-flow adjustments). Τα τελευταία χρόνια η εξέλιξη του χρέους έχει αλλάξει εξαιτίας της ασκούμενης προσαρμογής δημιουργώντας σχέση ανταλλαγής μεταξύ stock και flow μεγεθών.
- Η πολιτική αστάθεια και η αυξημένη αβεβαιότητα (πρώτο εξάμηνο του 2013) σχετικά με την παραμονή της χώρας στο κοινό νόμισμα επιδείνωσαν το ήδη αρνητικό κλίμα.
- Η καθυστέρηση υλοποίησης των απαραίτητων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας. Οι διαρθρωτικές μεταβολές στην αγορά εργασίας για παράδειγμα οδήγησαν στη προσαρμογή των μισθών και στη μείωση του μοναδιαίου κόστους, ωστόσο οι έμμεσοι φόροι, ο καθορισμός των τιμών σε πολλούς κλάδους και η προστασία των κλειστών επαγγελμάτων συνέβαλαν στη διατήρηση των τιμών σε υψηλά επίπεδα.
- Η καθυστέρηση της πορείας των αποκρατικοποιήσεων και τα περιορισμένα έσοδα δε συντέλεσαν στη μείωση του χρέους όσο αναμενόταν.
- Μελλοντικά δε θα πρέπει να αγνοήσουμε την αύξηση του προσδόκιμου ζωής και τη γήρανση του πληθυσμού που θα οδηγήσουν σε αύξηση για νοσηλευτική δαπάνη και μείωση του ενεργά οικονομικού πληθυσμού.

Ο Cline (2013) χρησιμοποιώντας το βασικό μακροοικονομικό σενάριο του ΔΝΤ και το European Debt Simulation Model (EDSM) προχωρά σε εκτίμηση του χρέους ως ποσοστό

του ΑΕΠ μέχρι το 2020 (Διάγραμμα 3). Το Διάγραμμα 3 απεικονίζει τα σενάρια εξέλιξης του δημοσίου χρέους μέχρι το 2020: το βασικό σενάριο, το ευνοϊκό σενάριο με πιθανότητα υλοποίησης 25%, το δυσμενές σενάριο με πιθανότητα υλοποίησης 75%, και το σταθμισμένο όρο των δύο σεναρίων.

Διάγραμμα 3. Προβλέψεις για το Ελληνικό χρέος μέχρι το 2020

Πηγή: Cline (2013).

Το βασικό σενάριο προβλέπει αύξηση του χρέους από 158% του ΑΕΠ το 2012 σε 179% του ΑΕΠ το 2013 και εν συνεχεία σταδιακή μείωση στο 128% του ΑΕΠ μέχρι το 2020. Σύμφωνα με το ευνοϊκό σενάριο το χρέος το 2020 θα ανέρχεται στο 119% του ΑΕΠ, ενώ το δυσμενές σενάριο προβλέπει λόγο χρέους προς ΑΕΠ 138% το 2020.

Διάγραμμα 4. Προβλέψεις για το Ελληνικό χρέος μέχρι το 2020 με βάση το βασικό σενάριο μετά τις αποφάσεις του Δεκεμβρίου 2012.

Πηγή: Cline (2013).

Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Cline (2013) παρά τη μείωση του λόγου του χρέους μέχρι το 2020 είναι πολύ πιθανόν να χρειαστεί επιπλέον αναδιάρθρωση στο μέλλον. Ο στόχος του 120% ως ορόσημο για την πιστοληπτική αξιοπιστία μιας χώρας η οποία έχει προχωρήσει σε μια τόσο μεγάλη αναδιάρθρωση του χρέους της ίσως να μην εκληφθεί από τις αγορές ως ικανοποιητικός. Μάλιστα ενδέχεται οι αγορές να επιβάλλουν υψηλότερο πριμ κινδύνου σε χώρες που έχουν προχωρήσει σε αναδιάρθρωση χρέους. Κατά συνέπεια αναμένουμε τα επιτόκια των Ελληνικών ομολόγων να συνεχίσουν να είναι υψηλότερα σε σχέση με άλλες ομοιοπαθείς χώρες σε βάθος χρόνου. (<http://www.indepanalysis.gr>)

4.4.5 Ανατροφοδότηση του χρέους

1. Ορισμός ΑΕΠ

Το χρέος, για να εκτιμηθεί σωστά, θα πρέπει να εξετασθεί συγκριτικά με το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (Α.Ε.Π.), δηλαδή το άθροισμα της αξίας όλων των αγαθών και υπηρεσιών που παρήγαγε η χώρα σε ένα έτος. Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας μέχρι το 2009 ήταν σταθερά κοντά στο 100% του Α.Ε.Π. Αν και αυξανόταν το χρέος, ταυτόχρονα αυξανόταν και το Α.Ε.Π., έτσι ώστε το πηλίκο χρέος προς Α.Ε.Π να παραμένει σταθερό.

Πίνακας 4: Κρατικά έσοδα (Πηγή: Eurostat)

	Συνολικά έσοδα ως % επί του ΑΕΠ	Έμμεσοι φόροι (ΦΠΑ) ως % επί του ΑΕΠ	Άμεσοι φόροι ως % επί του ΑΕΠ	Κοινωνικές εισφορές ως % επί του ΑΕΠ
Ελλάδα	39,7	12,5	7,9	13,4
Μέσος όρος των 27 χωρών της ΕΕ	44,9	13,5	13,4	13,5

2. Τρόποι δανεισμού

Η χώρα μας ενώ έχει μικρό πρωτογενές έλλειμμα δηλαδή έλλειμμα που οφείλεται μόνο στις κρατικές δαπάνες είναι υποχρεωμένη να δανείζεται κάθε φορά πολύ μεγάλα ποσά για να καλύψει τόσο το μικρό σχετικά πρωτογενές έλλειμμα, όσο και τις μεγάλες δανειακές της υποχρεώσεις από προηγούμενα δάνεια. Ο τρόπος δανεισμού μιας χώρας γίνεται με τη μορφή έκδοσης ομολογιών. Δανείζεται δηλαδή η χώρα ένα ποσό χρημάτων από κάποιον (δανειστή ή πιστωτή) και σε αντάλλαγμα η χώρα του παραδίδει ένα ομόλογο το οποίο και πρέπει να εξοφλήσει μετά από ένα καθορισμένο διάστημα.

3. Τόκοι δανείων

Η διόγκωση αυτή του χρέους από έτος σε έτος οφείλεται βασικά στους τόκους των δανείων. Έτσι αυτό που συμβαίνει είναι να κεφαλαιοποιούνται οι τόκοι που δεν μπορούν να αποπληρωθούν και να συσσωρεύονται σε ένα καινούριο μεγαλύτερο χρέος και τόκο. Η εξυπηρέτηση του χρέους δυσχεραίνεται ακόμα περισσότερο για το λόγο ότι η χώρα μας, εξαιτίας της μεγάλης φοροδιαφυγής, έχει χαμηλά έσοδα σε σχέση με το Α.Ε.Π της.

4. Δημόσιες δαπάνες

Οι δημόσιες δαπάνες είναι οι δαπάνες που πραγματοποιούνται από το δημόσιο τομέα σε κεντρικό επίπεδο κυβέρνησης, τοπικής αυτοδιοίκησης και δημόσιων επιχειρήσεων.

Πίνακας 5: Κρατικές δαπάνες (Πηγή: Eurostat)

	Συνολικές δαπάνες ως % επί του ΑΕΠ	Ενδιάμεση κατανάλωση ως % επί του ΑΕΠ	Αποδοχές των εργαζομένων ως % επί του ΑΕΠ	Τόκοι ως % επί του ΑΕΠ	Κοινωνικές παροχές ως % επί του ΑΕΠ
Ελλάδα	45	5,7	11,2	4,4	17,6
Μέσος όρος των 27 χωρών της ΕΕ	45,7	6,4	10,4	2,7	19,1

5. Ανατροφοδότηση του χρέους από δάνειο σε δάνειο

Την τελευταία δεκαετία το ελληνικό δημόσιο πλήρωσε συνολικά σε εξυπηρέτηση δανείων πάνω από 450 δις ευρώ και δανείστηκε εκ νέου 486 δις ευρώ. Απ' αυτόν τον νέο δανεισμό μόλις το 3,1% κατά μέσο όρο πήγε για την κάλυψη του δημοσιονομικού ελλείμματος. Όλα τα υπόλοιπα πήγαν στην αναχρηματοδότηση του δημόσιου χρέους.

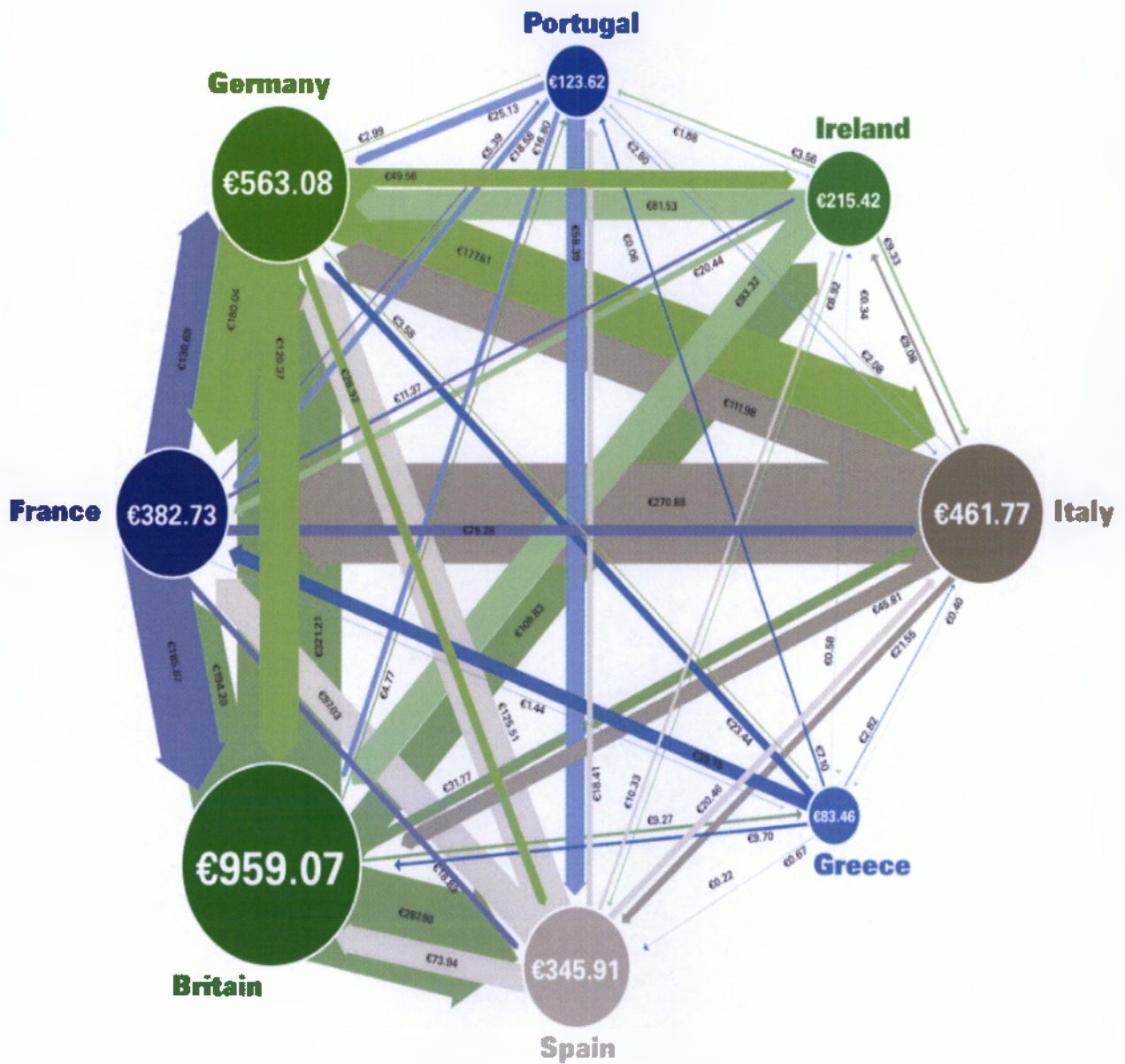
Οι πληρωμές για τα δάνεια που έχουν συνάψει οι κυβερνήσεις της χώρας, το 2000 ήταν 23,8 δις ευρώ (17,4% του Α.Ε.Π), το 2009 εκτινάχθηκαν στα 84,2 δις ευρώ (35% του ΑΕΠ). Έτσι η χώρα μας έχει φτάσει να ξοδεύει το 140% των εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού σε εξυπηρέτηση δανείων. Το κράτος δανείζεται συνεχώς όλο και μεγαλύτερα κεφάλαια. Συνεπώς το ελληνικό δημόσιο χρέος είναι πλήρως ανατροφοδοτούμενο με αυξητικές τάσεις από έτος σε έτος.

Μέχρι το 2022 η Ελλάδα θα πρέπει να πληρώσει λόγω λήξεων ομολόγων και δανείων 120 δισεκατομμύρια ευρώ. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την βαθειά ύφεση στην οποία βρίσκεται η χώρα, εξαιτίας των περικοπών σε μισθούς και συντάξεις, στο κλείσιμο χιλιάδων επιχειρήσεων και στην μεγάλη ανεργία (27%), προκειμένου να μειωθεί το δημόσιο χρέος και να είναι βιώσιμο, είναι ανέφικτο.

4.4.6 Η εξέλιξη του ευρωπαϊκού εξωτερικού δημόσιου χρέους

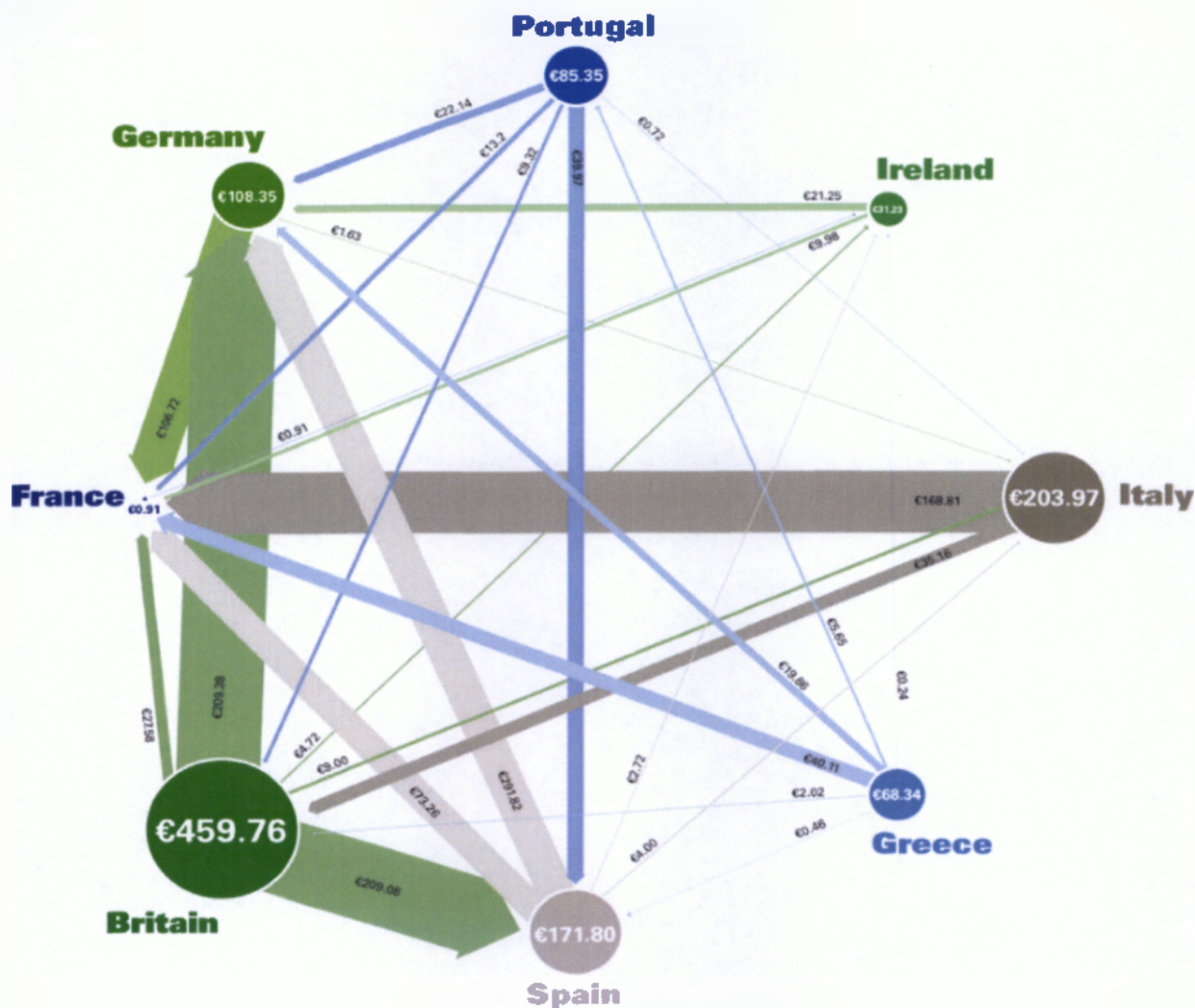
Στην παρακάτω εικόνα 3, αποκαλύπτεται η διασύνδεση χρέους μεταξύ των χωρών. Μετά από τις διαπραγματεύσεις, ώστε το χρέος να είναι διαχωριστεί σε διαφορετικές

ημερομηνίες λήξης, η πολυπλοκότητα μειώνεται δραματικά - καταστρώντας πολύ προφανές πού βρίσκεται πραγματικά το χρέος (Εικόνα 4).

Εικόνα 3: Το Ευρωπαϊκό εξωτερικό δημόσιο χρέος (όπως ίσχυε τον Μάιο του 2011)

Πηγή: <http://www.zerohedge.com>

Εικόνα 4: Το Ευρωπαϊκό εξωτερικό δημόσιο χρέος (όπως έχει διαμορφωθεί σήμερα)

Πηγή: <http://www.zerohedge.com>

Σύμφωνα με τη νέα τάξη πραγμάτων και αναλύοντας προσεκτικά την εικόνα 4, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπορούν να μειώσουν το συνολικό χρέος τους κατά 64 % μέσω της πολλαπλής ακύρωση των αλληλένδετων χρεών. Αναλυτικότερα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι:

- Έξι χώρες - Ιρλανδία, Ιταλία, Ισπανία, Βρετανία, Γαλλία και Γερμανία – μπορούν να διαγράψουν περισσότερο από το 50 % του συνολικού χρέους τους.
- Τρεις χώρες - Ιρλανδία, Ιταλία, και Γερμανία - μπορούν να μειώσουν τις υποχρεώσεις τους έτσι ώστε να χρωστάνε περισσότερα από € 1 δισ. σε 2 μόνο χώρες.
- Επιπλέον, περίπου το 50 % του χρέους της Πορτογαλίας οφείλεται στην Ισπανία .

- Η Ιρλανδία και η Ιταλία μπορούν να διαγράψουν το σύνολο των χρεών τους σε άλλες χώρες των PIIGS, και η Ιρλανδία μπορεί να μειώσει το χρέος της από σχεδόν 130 % του ΑΕΠ είναι σε επίπεδα κάτω του 20 % του ΑΕΠ.
- Η Ελλάδα μπορεί να μειώσει το χρέος της κατά 20%, με το 60 % οφείλεται στη Γαλλία και 30 % στη Γερμανία.
- Η Βρετανία έχει το υψηλότερο απόλυτο ποσό του χρέους πριν και μετά τη διαγραφή (που οφείλεται κυρίως στην Ισπανία και τη Γερμανία), αλλά μπορεί να μειώσει το χρέος της ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά 34 ποσοστιαίες μονάδες.
- Η Γαλλία μπορεί να εξαλείψει ουσιαστικά το χρέος της (κατά 99,76 %)

5. Τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης

Η οικονομική κρίση οδηγεί σε επισφαλή εργασία, ανεργία, και τελικά φτώχεια που οδηγούν στον κοινωνικό αποκλεισμό όλο και περισσότερων ομάδων πράγμα που αποτελεί πηγή για διάφορες ψυχικές διαταραχές. Η ανεργία σχετίζεται επίσης με αύξηση της ημερήσιας κατανάλωσης αλκοόλ, αύξηση στις αυτοκτονίες, στην ενδοοικογενειακή βία, αλλά και μείωση των θανάτων από τροχαία κατά 1,4%. Ειδικότερα η φτώχεια σχετίζεται με την εμφάνιση ασθενειών καθώς τα άτομα αναγκάζονται να διαβιώνουν σε υποβαθμισμένο περιβάλλον, να τρέφονται ανεπαρκώς και να εργάζονται σε επικίνδυνα και ανθυγιεινά περιβάλλοντα (Λιαρόπουλος, 2010).

Τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης ήταν ορατά ήδη από το 2008. Κατά το 2008, οι καθαρές συνολικές επενδύσεις υποχώρησαν στο 8% περίπου του ΑΕΠ, δηλαδή κατά 4,5 εκατοστιαίες μονάδες έναντι του 2007. Αυτό σηματοδοτεί αφενός τη συρρίκνωση των εισοδημάτων και αφετέρου την αναβολή της υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων του ιδιωτικού τομέα ενόψει της μείωσης της ζήτησης που χαρακτηρίζει την οικονομική κρίση. Επιπλέον η κάμψη των επενδύσεων αντικατοπτρίζει τις δυσκολίες πρόσβασης στον δανεισμό που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις. Κατά την πρώτη περίοδο της κρίσης, μέχρι τα μέσα του 2009, όταν οξυνόταν η κρίση των τραπεζών, όλες οι κυβερνήσεις των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών χρηματοδότησαν τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με αποτέλεσμα τη μεγάλη διόγκωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του δημόσιου χρέους. Στην Ελλάδα διατέθηκαν συνολικά 28 δις ευρώ για

την άμεση στήριξη του τραπεζικού συστήματος και για εγγυήσεις. Με άλλη διατύπωση, λόγω της κρίσης ένα μέρος του ιδιωτικού χρέους μετατράπηκε σε δημόσιο (Savas, 2012).

6. Το χρέος ως μοχλός αναδιάρθρωσης

Οι παράγοντες των αγορών φαίνεται να θεωρούν ότι η μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων στην περίπτωση της Ελλάδας δεν αρκεί για να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα του χρέους (Βισβίτζη, 2012). Έτσι, ακόμα και μία σχετική «επιτυχία» του προγράμματος λιτότητας μπορεί να αφήσει το δημόσιο χρέος στα επίπεδα του 130-140% του ΑΕΠ. Αυτό σημαίνει ότι οι τιμές των κρατικών ομολόγων δεν αναμένεται να ανέλθουν σημαντικά το επόμενο διάστημα, γεγονός που συνεπάγεται ότι η Ελλάδα θα παλεύει με τη χρεοκοπία για πολύ καιρό ακόμα, ιδιαίτερα όσο οι αγορές ερμηνεύουν το πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας ως πρόβλημα «αξιοπιστίας» και όχι ρευστότητας. Έτσι, είναι πιθανό η λιτότητα που θα εφαρμοστεί στην Ελλάδα να επιτύχει μόνο τον ένα από τους δύο στόχους της να συντρίψει τις δυνάμεις της εργασίας αλλά να αφήσει το κρατικό χρέος σε υψηλά επίπεδα. Στην περίπτωση αυτή μία μελλοντική αναδιάρθρωση δεν θα πρέπει να αποκλειστεί (Βισβίτζη, 2012).

Το δημόσιο χρέος των τριών ευρωπαϊκών οικονομιών που βρίσκονται στη δυσμενέστερη δημοσιοοικονομική θέση (Ελλάδα, Πορτογαλία και Ισπανία) παρότι σε απόλυτους όρους φαντάζει μεγάλο (περίπου 400 δισεκατομύρια €), ως ποσοστό ανέρχεται μόλις στο 14% του συνόλου των ανάλογων τραπεζικών απαιτήσεων. Έτσι, υπολογίζεται ότι ακόμα και μία μείωσή του κατά 50% δεν θα μειώσει παρά μόνο κατά 10% το χρέος ως ποσοστό του ιδίων τραπεζικών κεφαλαίων. Μείωση δηλαδή που είναι «αντιμετωπίσιμη» από το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα δεδομένης της σχετικής ετοιμότητας της ΕΚΤ (Bryan, & Rafferty, 2006).

6.1 Αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης

Τα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης θα κριθούν για την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητά τους μελλοντικά. Σήμερα, στο μέσον αυτής της κρίσης, απαιτείται η υιοθέτηση του κατάλληλου μείγματος νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής και συντονισμός σε διεθνές επίπεδο.

Η νομισματική πολιτική αντέδρασε με δύο τρόπους: χαλαρώνοντας τη στάση της μειώνοντας τα επιτόκια και παρέχοντας ενέσεις ρευστότητας στο σύστημα. Παράλληλα,

διατέθηκαν αφειδώς δισεκατομμύρια ευρώ, στερλίνες, γιέν και δολάρια από τις κεντρικές τράπεζες για την παροχή ρευστότητας στην διατραπεζική αγορά καθώς οι εμπορικές τράπεζες ήταν απρόθυμες να δανείσουν η μια στην άλλη.

Τα περιθώρια επιτοκίων στους δείκτες Libor και Euribor παρέμειναν σε πολύ υψηλά επίπεδα, υπογραμμίζοντας την έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των τραπεζών. Τα μεγαλύτερα χρηματιστήρια του πλανήτη γνώρισαν δραματικές απώλειες το 2008, κοντά ή και άνω του 50% (Κουφάρης, 2010). Όμως, παρά τις παρεμβάσεις των νομισματικών αρχών η πορεία προς την ομαλότητα στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου ήταν αργή και εύθραυστη. Ήταν φανερό, ότι η παρέμβαση των κυβερνήσεων μέσω της δημοσιονομικής πολιτικής ήταν απαραίτητη. Διεθνείς οργανισμοί όπως ο ΟΟΣΑ και το ΔΝΤ συνέστησαν την στήριξη της οικονομίας μέσω υιοθέτησης «δημοσιονομικών πακέτων» ώστε η οικονομική πολιτική να δράσει αντικυκλικά στηρίζοντας την οικονομική δραστηριότητα. Τέτοια δημοσιονομικά πακέτα υιοθετήθηκαν από οικονομίες όπως των ΗΠΑ, της ΕΕ, της Ιαπωνία, του Ηνωμένου Βασιλείου, ακόμη και της Κίνας, συνδυασμένου ύψους τρισεκατομμυρίων δολαρίων ΗΠΑ. Τα «δημοσιονομικά πακέτα» περιλαμβάνουν, εκτός από μέτρα διασφάλισης της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, μέτρα όπως η μείωση της φορολογίας ή η ενίσχυση των δημοσίων δαπανών για την τόνωση της εσωτερικής ζήτησης (Μπακατσιάκος, 2010).

Ενώ η νομισματική πολιτική ενδείκνυται να χρησιμοποιείται σε τέτοιες περιπτώσεις, υπάρχει αρκετή επιφυλακτικότητα για τη χρήση της δημοσιονομικής πολιτικής σε «κανονικές συνθήκες». Υπό το φως αυτών των εξελίξεων όλοι συμφωνούν για τη χρήση του εργαλείου της δημοσιονομικής πολιτικής αλλά αναπτύσσονται δύο κυρίως «σκέψεις» για το μέγεθος και την κατεύθυνση των δημοσιονομικών παρεμβάσεων. Από τη μια πλευρά όσοι υποστηρίζουν ότι γενικές και εκτεταμένες δημοσιονομικές παρεμβάσεις είναι η μόνη λύση για να αποφύγουμε μια παρατεταμένη ύφεση. Κατά αυτή την άποψη ο κίνδυνος είναι να δράσουν οι κυβερνήσεις πολύ αργά και πολύ λίγο και όχι το αντίθετο. Από την άλλη πλευρά, όσοι (Γερμανία) τονίζουν ότι δεν υπάρχει ενιαία συνταγή για όλα τα κράτη και, σε κάθε περίπτωση, οι όποιες δημοσιονομικές παρεμβάσεις θα πρέπει να είναι «έγκαιρες, προσωρινές και στοχευμένες», ώστε να μη θέτουν σε διακινδύνευση τη μακροχρόνια βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών. Για την άσκηση επεκτατικής πολιτικής θα πρέπει να υπάρχουν τα κατάλληλα περιθώρια δημοσιονομικής ευελιξίας.

Εκτεταμένες δημοσιονομικές παρεμβάσεις σε χώρες όπως η Ελλάδα, πέραν των ήδη νομοθετημένων μειώσεων των φορολογικών συντελεστών και ορισμένων «στοχευμένων»

δαπανών, θα είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος και του χρέους με μακροπρόθεσμες αρνητικές συνέπειες. Ήδη, ακόμη και με τα σημερινά επίπεδα ελλείμματος και χρέους, η εκτίναξη των περιθωρίων (spreads) των ελληνικών ομολόγων έναντι των γερμανικών, επιβαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό με σημαντικό επιπλέον κόστος εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους. Επιπλέον, όταν οι δημόσιες δαπάνες είναι ήδη υψηλές ως ποσοστό του ΑΕΠ, είναι πιθανότερο ότι οριακά θα είναι μάλλον ατελέσφορες [www.bankofgreece.gr].

Η αύξηση των δημοσίων επενδύσεων για να μας βοηθήσει να εξέλθουμε από την παρούσα κρίση προϋποθέτει την ύπαρξη «ώριμων» επενδυτικών σχεδίων, ώστε η επιτάχυνση υλοποίησής των να έχει άμεσα αποτελέσματα. Έτσι, ο χρόνος που μεσολαβεί από την λήψη της απόφασης για τη χρηματοδότηση ενός έργου υποδομής μέχρι την εκταμίευση των σχετικών κονδυλίων, είναι τέτοιος που δεν θα συμβάλει στην άμεση αντιμετώπιση της κρίσης αλλά θα λειτουργήσει πιθανότητα πληθωριστικά, σε άλλη φάση του οικονομικού κύκλου. Επιπλέον, υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να επιλεγούν βιαστικά δημόσιες επενδύσεις με κριτήριο τις προτιμήσεις ισχυρών πολιτικών παραγόντων, αμφίβολου άμεσου ή μελλοντικού πολλαπλασιαστικού αποτελέσματος για την κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτό, στη χώρα μας οι ήδη εγκεκριμένες επενδύσεις που συνδέονται με την υλοποίηση του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και των Συμπράξεων Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα, αποτελούν ικανή ασφαλιστική δικλείδα και το μόνο που μπορεί να συστηθεί είναι ενδεχομένως η επιτάχυνση υλοποίησής των. Όμως, η τεχνητή διόγκωση τους μπορεί να υποβαθμίσει την ποιότητα των δημοσίων δαπανών και το επίπεδο απορροφητικότητας των κοινοτικών πόρων (Μπακατσίακος, 2010).

Οι κυβερνήσεις, όμως, που έχουν μικρότερα περιθώρια δημοσιονομικής ευελιξίας, πιθανόν να φανούν, από ανάγκη, περισσότερο καινοτόμες και εφευρετικές στους τρόπους αντιμετώπισης των συνεπειών της κρίσης. Στην κατηγορία αυτή ανήκει και η χώρα μας. Έτσι, ενδεχομένως η κρίση να αποτελέσει την αφορμή για εντατικοποίηση των απαραίτητων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Όμως, όλες οι μεταρρυθμίσεις δεν είναι εύκολο να προχωρήσουν σε περιβάλλον κρίσης, γιατί απλά δεν υπάρχουν δημοσιονομικά περιθώρια για να αποζημιωθούν, συνήθως προκαταβολικά, εκείνοι οι οποίοι νιώθουν ότι θίγονται από αυτές. Άλλες μεταρρυθμίσεις όμως, έχουν περισσότερες πιθανότητες να προχωρήσουν, καθώς μπροστά στο «κοινό καλό», που σε περιβάλλον κρίσης γίνεται ευκολότερα αντιληπτό και περισσότερο πειστικό, κάμπτονται οι συντεχνιακές αντιδράσεις (European Commission, 2009).

6.2 Η λύση στην οικονομική κρίση

Η αποπληρωμή του χρέους προϋποθέτει αρχικά τη μείωση του ελλείμματος. Το μέρος του ελλείμματος που δεν περιλαμβάνει τις πληρωμές των τόκων ονομάζεται πρωτογενές έλλειμμα. Μηδενικό πρωτογενές έλλειμμα σημαίνει ότι η κυβέρνηση δεν προσθέτει καινούργιο χρέος. Πρωτογενές έλλειμμα με θετικό πρόσημο σημαίνει ότι η κυβέρνηση δημιουργεί νέο χρέος. Το 2009, το πρωτογενές έλλειμμα της Ελλάδας ανήλθε στο 8,5% (Ματσάγγανος, 2010). Είναι σαφές ότι με πρωτογενές έλλειμμα αυτού του μεγέθους η αποπληρωμή του χρέους είναι αδύνατη. Το χρέος μπορεί να αποπληρωθεί μόνο αν η κυβέρνηση παύσει να δημιουργεί πρωτογενές χρέος, δηλ. δεν δημιουργεί νέο χρέος κάθε χρόνο (Βαγιανός κ.α., 2010).

Η κυβέρνηση πρέπει να δημιουργήσει πρωτογενές πλεόνασμα. Αν το πρωτογενές πλεόνασμα υπερβεί τις πληρωμές των τόκων του χρέους, το συνολικό έλλειμμα θα έχει αρνητικό πρόσημο και το χρέος θα μειωθεί. Αν το πρωτογενές πλεόνασμα ισούται με τις πληρωμές των τόκων του χρέους, το έλλειμμα μηδενίζεται και το χρέος θα παραμένει σταθερό. Παρόλο που για τη μείωση του χρέους απαιτείται αρνητικό έλλειμμα. Επιθυμητά αποτελέσματα μπορούν να επιτευχθούν ακόμη και με μηδενικό ή ελάχιστα θετικό έλλειμμα. Αν το ΑΕΠ της Ελλάδας διπλασιαζόταν ξαφνικά χωρίς καμία αλλαγή στο δημόσιο χρέος, η Ελλάδα θα αντιμετώπιζε πολύ μικρότερο πρόβλημα χρέους.

Η Ελλάδα μπορεί να επιτύχει και να διατηρήσει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης του ΑΕΠ, εφόσον αυξήσει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της. Η αύξηση της ανταγωνιστικότητας έχει ιδιαίτερα αυξημένη σημασία λόγω του μεγάλου εξωτερικού χρέους της Ελλάδας. Μία χώρα μπορεί να αποπληρώσει το εξωτερικό της χρέος πραγματοποιώντας περισσότερες εξαγωγές από εισαγωγές. Δεδομένου ότι η Ελλάδα εισάγει αυτή τη στιγμή σε μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι εξάγει απαιτείται μεγάλη αύξηση της ανταγωνιστικότητας ώστε οι εξαγωγές να υπερκεράσουν τις εισαγωγές (Cabral, 2010). Το τρέχον πρόβλημα της Ελλάδας είναι ο συνδυασμός υψηλού χρέους, Μεγάλου ελλείμματος και χαμηλής ανταγωνιστικότητας. Ο συνδυασμός αυτών των παραγόντων ευθύνεται για το γεγονός ότι η Ελλάδα μπορεί να δανειστεί μόνο με πολύ υψηλά επιτόκια στις χρηματοπιστωτικές αγορές (Βαγιανός κ.α., 2010).

6.3 Μέτρα για την ανάκαμψη

Αναμφίβολα, η κρίση αυτή επηρεάζει και επιβαρύνει άμεσα και την ελληνική οικονομία, αναδεικνύοντας τις χρόνιες και διαρθρωτικές αδυναμίες της και παράλληλα τις βραχυχρόνιες επιπτώσεις, όπως αυτές ενσωματώνονται στα στοιχεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού (Σταϊκούρας, Χ. 2009). Σε αυτή τη δυσμενή για την χώρα συγκυρία, η ελληνική κυβέρνηση, εξαντλώντας και αξιοποιώντας όλες τις διαθέσιμες επιλογές και βαθμούς ελευθερίας, πρέπει να αναλάβει κάποιες διορθωτικές, στοχευμένες, πρωτοβουλίες με στόχο:

1. Την ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας με την ενίσχυση των πιστωτικών ιδρυμάτων και με την επιτάχυνση της χρηματοδότησης από το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων. Σημαντικός είναι ο ρόλος της Ε.Ε. και των μηχανισμών σταθεροποίησης που επικαλείται (Dolls, 2012).
2. Την εγγύηση των καταθέσεων των αποταμιευτών, την προστασία των δανειοληπτών, τη στήριξη των επιχειρήσεων με τη χρηματοδοτική εγγύησή τους.
3. Την ενίσχυση κλάδων και τομέων που πλήττονται περισσότερο από την κρίση όπως είναι ο αγροτικός τομέας και οι κλάδοι του τουρισμού, της οικοδομής και της εμπορίας αυτοκινήτων.
4. Τη διανομή σημαντικού κοινωνικού μερίσματος με τις αυξημένες δαπάνες και τις πρόσθετες πιστώσεις για την κοινωνική προστασία (Symeonidou, 1996), την ενίσχυση των εσόδων με παρεμβάσεις σε τομείς με μικρότερη φορολογική επιβάρυνση και με στόχο τη δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών και την περιστολή των δαπανών με τη συγκρατημένη εισοδηματική πολιτική και τις περικοπές στις ελαστικές δαπάνες. Αυτές οι πρωτοβουλίες, οι οποίες και επικροτούνται από τους διεθνείς οργανισμούς, συμβάλλουν στην άμβλυνση των συνεπειών της κρίσης και αναμένεται να ενισχύσουν τα δημόσια οικονομικά της χώρας. Καθώς όμως περιορίζεται η οικονομική δραστηριότητα, τα περιθώρια για δημοσιονομική χαλάρωση είναι σχεδόν ανύπαρκτα, ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι οι επιπτώσεις της μειωμένης ανάπτυξης στο έλλειμμα θα ανέλθουν στο -5,5% για το 2011 και -6,2% για το 2012 (ΟΑΣΑ, Country statistical profile: Greece 2011-2012), ενώ αναδεικνύονται μακροχρόνιες δημοσιονομικές και εξωτερικές ανισορροπίες όπως το υψηλό δημόσιο χρέος και έλλειμμα ανταγωνιστικότητας. Οι κυβερνητικές πολιτικές, όποιος και αν είναι στο τιμόνι της χώρας, πρέπει να κινηθούν σε τρεις κατευθύνσεις (Σταϊκούρας, Χ. 2009):

- 1η κατεύθυνση: Δημιουργία νέων παραγωγικών θέσεων εργασίας στον επιστημονικό τομέα και εκσυγχρονισμό της παραγωγής.
- 2η κατεύθυνση: Πρωτοβουλίες σταδιακής διεύρυνσης των εσόδων, κυρίως μέσω της απλοποίησης του φορολογικού συστήματος.
- 3η κατεύθυνση: Δράσεις για τη σταδιακή μείωση των δημόσιων δαπανών, κυρίως μέσω της αναδιοργάνωσης στη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού. Έφτασε η ύστατη στιγμή για επίδειξη υπευθυνότητας και συνέπειας, διορατικότητας και ρεαλισμού στη λήψη των αποφάσεων με στόχο την οικονομική αποτελεσματικότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη.

6.4 Ανταγωνιστικότητα

Η αποδοτικότητα – ανταγωνιστικότητα των επιχειρηματικών μονάδων σε κάθε χώρα εξαρτάται από τους βασικούς παράγοντες που προσδιορίζουν το κόστος παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων τους στην εγχώρια και τις ξένες αγορές και από τη δυνατότητά τους να διαθέτουν τα προϊόντα τους σε τιμές που να καλύπτουν αυτό το κόστος. Το κόστος παραγωγής και διανομής των επιχειρήσεων επηρεάζεται από τη δική τους οργανωτική δομή και επιχειρηματική δυναμικότητα και από το οικονομικό περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν. Οι τιμές πώλησης εξαρτώνται από το είδος των προϊόντων που παράγονται και προσφέρονται προς πώληση και από το βαθμό κατά τον οποίο αυτά τα προϊόντα αντιμετωπίζουν ευνοϊκές συνθήκες ζήτησης στην εγχώρια και την παγκόσμια αγορά.

Η ανταγωνιστικότητα μιας χώρας εξαρτάται από το βαθμό κατά τον οποίο το θεσμικό και οργανωτικό πλαίσιο λειτουργίας της οικονομίας της, το ισχύον σύστημα κινήτρων και η υπάρχουσα οικονομική και κοινωνική υποδομή: α) συμβάλλουν στην κατανομή των παραγωγικών συντελεστών στην οικονομία κατά προτεραιότητα στις επιχειρηματικές μονάδες και δραστηριότητες με την υψηλότερη δυνατότητα δημιουργίας αξίας (προϊόντων που ζητούνται από την εγχώρια και τις διεθνείς αγορές), δηλαδή με την υψηλότερη παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα και β) επιβαρύνουν στο ελάχιστο δυνατό το κόστος παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων των επιχειρήσεων που είναι εκτεθειμένες στο διεθνή ανταγωνισμό.

Ειδικότερα, ανταγωνιστική είναι μια χώρα στην οποία τα κίνητρα για παραγωγική εργασία και για ανάληψη παραγωγικών επενδύσεων (σε υλικό και ανθρώπινο κεφάλαιο), ή/και καινοτόμων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών υψηλής αποδοτικότητας, είναι ισχυρά,

ενώ τα κίνητρα για αποφυγή εργασίας ή για έξοδο από την αγορά εργασίας ή για έξοδο των επιχειρήσεων από τη χώρα ή για παραγωγή προϊόντων που δεν τα ζητάει κανείς, είναι εξασθενημένα. Σε μια ανταγωνιστική χώρα οι κρατικές παρεμβάσεις δεν αποτελούν εμπόδιο στην ανάπτυξη της υγιούς επιχειρηματικής δραστηριότητας και στην προσέλκυση επενδύσεων από εγχώριες και ξένες επιχειρηματικές μονάδες, αλλά συμβάλλουν περαιτέρω στην προώθηση των επενδύσεων και στην εισαγωγή σύγχρονων τεχνολογικών εφαρμογών με στόχο την υψηλότερη δυνατή αύξηση της παραγωγικότητας.

Έτσι, η ανταγωνιστικότητα μιας οικονομίας προωθείται όταν το οικονομικό - επιχειρηματικό και κοινωνικό της περιβάλλον, όπως εξελίσσεται με την πάροδο του χρόνου, ευνοεί την προσέλκυση επενδύσεων (εγχώριων και ξένων) και την επίτευξη διατηρήσιμων υψηλών ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας. Η επίτευξη υψηλών ρυθμών αύξησης της παραγωγικότητας και ικανοποιητικών ρυθμών αύξησης της απασχόλησης συνεπάγονται ικανοποιητικούς ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας. Επιπλέον, η αύξηση της παραγωγικότητας αποτελεί το μοναδικό μηχανισμό που υπάρχει για επίτευξη υψηλών ρυθμών αύξησης των πραγματικών μισθών και γενικά των αμοιβών των συντελεστών παραγωγής σε κάθε οικονομία.

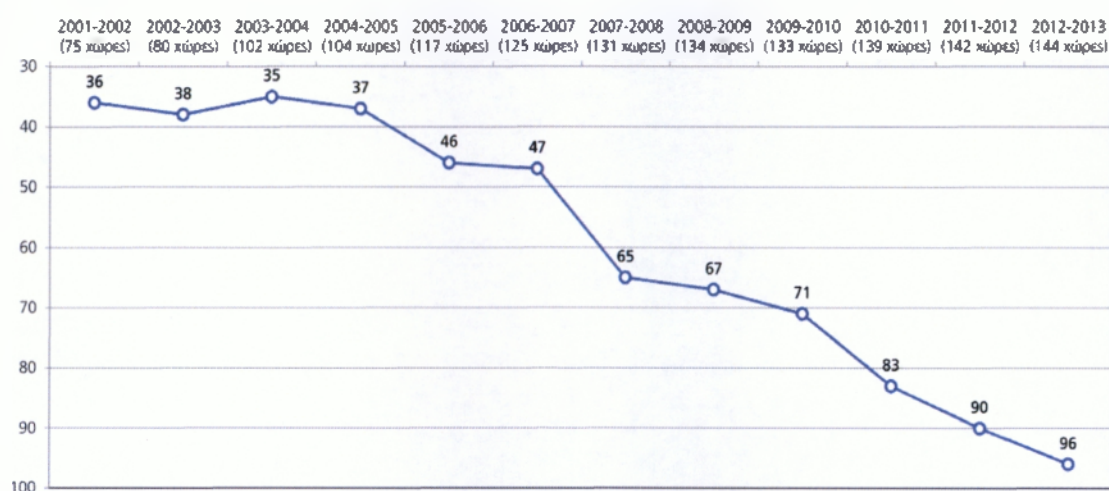
Σύμφωνα με το Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας 2012 - 2013, η Ελλάδα κατέγραψε μεγάλες απώλειες τόσο στη γενική κατάταξη του δείκτη, όσο και στους επιμέρους πυλώνες που επηρεάζουν και καθορίζουν την οικονομία της χώρας.

Αναλυτικά, η Ελλάδα βρέθηκε στην 96η θέση στην κατάταξη διεθνούς ανταγωνιστικότητας για την περίοδο 2012 - 2013, χάνοντας έξι θέσεις σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο 2011 - 2012, τελευταία από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27.

Στην 1η θέση της κατάταξης βρίσκεται η Ελβετία και η Σιγκαπούρη στη 2η. Από τις χώρες που απαρτίζουν την Ε.Ε. των 27, η Φινλανδία βρίσκεται στην 3η - που κέρδισε μία θέση από την 4η πλέον Σουηδία, η Ολλανδία βρίσκεται στην 5η, η Γερμανία στην 6η, το Ηνωμένο Βασίλειο στην 8η, η Δανία στη 12η, η Αυστρία στη 16η, το Βέλγιο στη 17η, η Γαλλία στην 21η, το Λουξεμβούργο στην 22η, η Ιρλανδία στην 27η, η Εσθονία στην 34η, η Ισπανία στην 36η, η Τσεχική Δημοκρατία στην 39η, η Ιταλία στην 42η, η Λιθουανία στην 45η, η Μάλτα στην 47η, η Πορτογαλία στην 49η, η Λετονία στην 55η, η Σλοβενία στην 56η, η Κύπρος στην 58η, η Ουγγαρία στην 60η, η Βουλγαρία στην 62η, η Σλοβακία στην 71η και προτελευταία η από τις χώρες της Ε.Ε. των 27, η Ρουμανία, που παρά τα τεράστια

εγγενή προβλήματα της οικονομικής και κοινωνικής της δομής είναι στην 78η θέση. Η Τουρκία ανέβηκε 16 θέσεις και βρίσκεται στην 43η θέση και η Αλβανία βρίσκεται στην 89η θέση,

Η απόκλιση της Ελλάδας σε σύγκριση με τον ανεπτυγμένο ευρωπαϊκό Βορρά είναι εμφανής και ανησυχητική. Σε απόλυτα νούμερα, η έκθεση Global Competitiveness Report 2012 - 2013, του World Economic Forum, δείχνει την Ελλάδα στην 96η θέση μεταξύ 144 χωρών και τη Φιλανδία στην 3η θέση. Από το 2001 μέχρι σήμερα η Ελλάδα καταγράφει σημαντικές απώλειες στην ανταγωνιστικότητά της, πολύ πριν εμφανιστεί η οικονομική κρίση και οι συνέπειές της,

Διάγραμμα 3: Η Κατάταξη της Ελλάδας σύμφωνα με το Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας 2001 - 2012

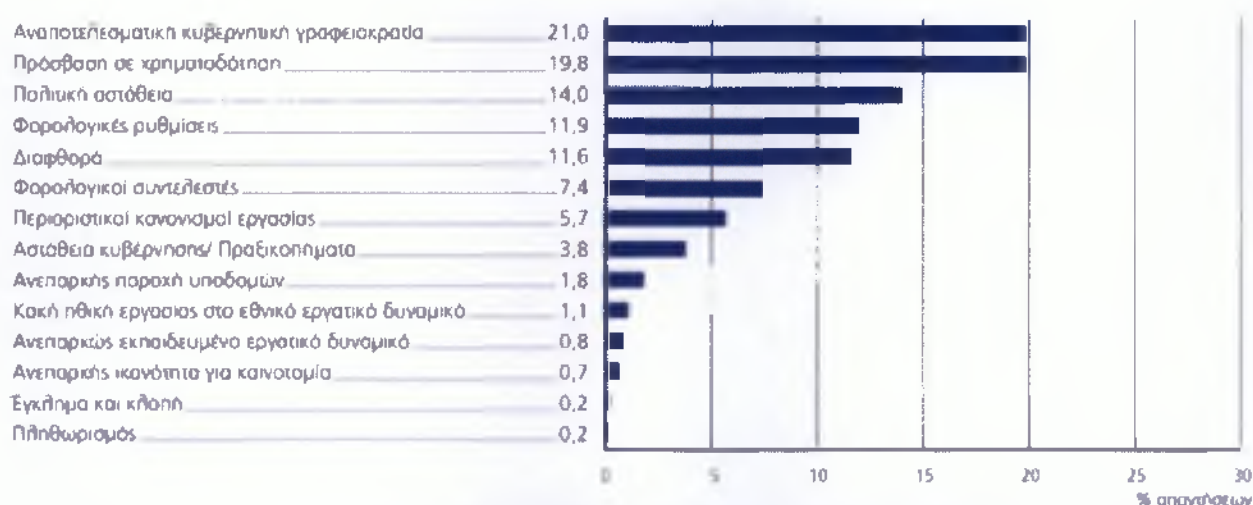
Πηγή: The Global Competitiveness Report 2012 - 2013

Οι λόγοι της πτώσης της ανταγωνιστικότητας της χώρας, από το 2001 μέχρι σήμερα, δεν μπορούν να περιοριστούν μόνο στη διαπίστωση των συνθηκών της κρίσης που βιώνουμε. Αντίθετα, οι διαπιστώσεις και οι προτάσεις μπορούν να βασιστούν σε μια συστηματική και προσεκτική μελέτη των αναλυτικών βαθμολογιών, που απέσπασε η χώρα στους 12 πυλώνες που συστήνουν και το Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας. Η χώρα μας απέσπασε χαμηλές βαθμολογίες σε σειρά σημαντικών δεικτών, γεγονός που δείχνει τις τεράστιες ελλείψεις τόσο στο θεσμικό και μακροοικονομικό επίπεδο, όσο και στο επίπεδο της αγοράς.

Η ελληνική αγορά εργασίας εμφανίζει σημαντικά προβλήματα, παρά το ικανοποιητικό επίπεδο του ανθρώπινου δυναμικού με πρώτο τη γραφειοκρατία, τις δυσκολίες χρηματοδότησης, την πολιτική αστάθεια, τους φόρους, κ.λπ.

6.4.1 Εμπόδια στην επιχειρηματικότητα

Στο επιχειρηματικό περιβάλλον η Ελλάδα έχει να αντιμετωπίσει σειρά προβλημάτων και εμποδίων που καθιστούν την ανάπτυξη ανέφικτο στόχο. Στους πιο προβληματικούς παράγοντες για την επιχειρηματική δραστηριότητα κατατάσσονται η κυβερνητική γραφειοκρατία, η αδυναμία πρόσβασης σε χρηματοδότηση, η πολιτική αστάθεια, οι φορολογικές ρυθμίσεις, η διαφθορά, οι φορολογικοί συντελεστές, οι περιοριστικοί κανονισμοί εργασίας, η αστάθεια της κυβέρνησης, η ανεπαρκής παροχή υποδομών, η κακή ηθική εργασίας στο εθνικό εργατικό δυναμικό, το ανεπαρκώς εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό, η ανεπαρκής ικανότητα για καινοτομία, το έγκλημα, η κλοπή και ο πληθωρισμός.

Διάγραμμα 4: Οι πιο Προβληματικοί Παράγοντες για την Επιχειρηματική Δραστηριότητα στην Ελλάδα

Πηγή: The Global Competitiveness Report 2012 - 2013

Ο Δείκτης Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας βασίζεται κατά 20% στις Βασικές Απαιτήσεις, κατά 50% στους Ενισχυτές Απόδοσης και κατά 30% στην Καινοτομία και την Εξειδίκευση. Οι επιδόσεις της Ελλάδας σε όλους αυτούς τους τομείς είναι χαμηλές. Αναλυτικά, στις Βασικές Απαιτήσεις η Ελλάδα απέσπασε την 98η θέση, στους Ενισχυτές Απόδοσης την 69η, στην Καινοτομία και την Εξειδίκευση την 85η. Η βαθμολογία που απέσπασε ήταν από τις χαμηλότερες. Με το 1 ως τη χειρότερη και το 7 ως την καλύτερη επίδοση, η Ελλάδα πήρε συνολικά 3,9. Η βαθμολογία στις Βασικές Απαιτήσεις είναι 4,1, στους Ενισχυτές Απόδοσης 4 και στην Καινοτομία και την Εξειδίκευση 3,4.

Πίνακας 6: Ανάπτυξη και ανταγωνιστικότητα κατά τη δεκαετία του 2000 (Πηγή: Eurostat, ΟΟΣΑ, WEF)

	Μέση ανάπτυξη του πραγματικού ΑΕΠ, 2008	Αλλαγή του ποσοστού ανεργίας 2008	Κατάταξη με βάση την ανταγωνιστικότητα μεταξύ των 27 χωρών της ΕΕ το 2002	Κατάταξη με βάση την ανταγωνιστικότητα μεταξύ των 27 χωρών της ΕΕ το 2008
Ελλάδα	3,9%	4,0	17	26
Μέσος όρος των 27 χωρών της ΕΕ	2,0%	-2,2	14	14

6.5 Φοροδιαφυγή

Φοροδιαφυγή είναι η καθ' οιονδήποτε τρόπο απόκρυψη φορολογητέας ύλης ενός φορολογούμενου φυσικού ή νομικού προσώπου από τις φορολογικές αρχές. Η Φοροδιαφυγή αποτελεί σοβαρό έγκλημα σε βάρος του κράτους, και εκτός από ποινικό αδίκημα που μπορεί να σημειωθεί κατά παράβαση ή καταστρατήγηση του φορολογικού νόμου, θεωρείται και έντονα αντικοινωνική συμπεριφορά δεδομένου ότι το συνολικό ποσό αυτής θα κληθεί τελικά να επωμισθεί, με πρόσθετα κυβερνητικά μέτρα, το σύνολο των φορολογουμένων. Η φοροδιαφυγή είναι ένα σύνθετο και διαρθρωτικό φαινόμενο, το οποίο συμβάλλει στη μείωση της αποτελεσματικότητας της οικονομίας και τη διεύρυνση της κοινωνικής ανισότητας. Η φοροδιαφυγή μπορεί να εμφανιστεί με πολλούς τρόπους.

- 1) Αποκρύπτοντας εισοδήματα από διάφορες πηγές με σκοπό την πληρωμή χαμηλότερου φόρου.
- 2) Εμφανίζοντας υπερβολικές ή πλαστές δαπάνες ώστε να επωφεληθεί από εκπτώσεις φόρου.
- 3) Δημιουργώντας πλασματικές εταιρείες.
- 4) Καταστρατήγηση ευνοϊκής νομοθεσίας ειδικών σκοπών. κ.ά.

Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται εύκολα σε εισοδήματα που προέρχονται από μισθωτές υπηρεσίες ή εκμετάλλευση ακινήτων, λόγω της ευκολίας διασταύρωσης στοιχείων, ενώ είναι

δύσκολο να εντοπισθούν σε πηγές όπως από ελευθέρια επαγγέλματα. Στις εμπορικές επιχειρήσεις συνήθως η φοροδιαφυγή αντιμετωπίζεται με επιτόπου ελέγχους, αλλά και διασταυρώσεις. Στις περιπτώσεις που είναι δύσκολη η διασταύρωση, υπολογίζεται ένα τεκμαρτό εισόδημα, ενώ κατά καιρούς αναπροσαρμόζονται τα τεκμήρια διαβίωσης.

Η φορολογία, και κατ' επέκταση η φοροδιαφυγή, επηρεάζει το διαθέσιμο εισόδημα των πολιτών και συνεπώς, σε βάθος χρόνου, τη δομή της οικονομίας, τις αποφάσεις σχετικά με την προσφορά και ζήτηση εργασίας κατά κλάδο ή επάγγελμα, τη διαχρονική κατανομή του εισοδήματος μεταξύ κατανάλωσης και αποταμίευσης, τις τιμές, το ύψος και το ρυθμό αύξησης των εισαγωγών, τη ροή εισοδήματος στην αλλοδαπή.

Στην Ελλάδα η φοροδιαφυγή ανέρχεται σε 30 δις ευρώ ετησίως, κάνοντας την πρωταθλήτρια στην παραοικονομία, και η μείωση της κατά 20 δις ευρώ θα μπορούσε να μειώσει τους φόρους που καταβάλλουν οι φορολογούμενοι κατά ποσοστό 30%

6.6 Τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης

Η ελληνική οικονομία διανύει σήμερα την πιο δύσκολη φάση των τελευταίων δεκαετιών, αποτέλεσμα χρόνιας διστακτικότητας στην αντιμετώπιση προβλημάτων, όταν αυτά ήταν ακόμη διαχειρίσιμα. Με την έλευση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, το αδιέξοδο έγινε ορατό σε όλους και η θέση της χώρας στις διεθνείς αγορές κλυδωνίστηκε. Ανάχωμα στις καταστροφικές εξελίξεις, που τον Απρίλιο του 2010 έμοιαζαν αναπόφευκτες, ήταν η ενεργοποίηση του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, με βάση το Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής που συμφωνήθηκε. Το Πρόγραμμα εξασφαλίζει κατ' αρχάς μια τριετή περίοδο χρηματοδότησης της Ελλάδος από τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ και το ΔΝΤ, σε συνθήκες όπου το κόστος προσφυγής στις αγορές έχει καταστεί απαγορευτικό. Παράλληλα, προδιαγράφει τις γενικές κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής για τα επόμενα χρόνια, κατά κύριο λόγο στο δημοσιονομικό τομέα, αλλά και στην εφαρμογή διαρθρωτικών αλλαγών και μεταρρυθμίσεων στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και στη λειτουργία των αγορών.

Το κόστος των αλλαγών εμφανίζεται υψηλό και διαχέεται στο σύνολο της οικονομίας. Το κόστος εντοπίζεται κυρίως στις αποδοχές και τις συντάξεις, ιδίως στο δημόσιο τομέα, στην αυξημένη φορολογική επιβάρυνση επιχειρήσεων και φυσικών προσώπων και στην ύφεση της οικονομικής δραστηριότητας που επηρεάζει τα εισοδήματα και την απασχόληση

σε όλους τους τομείς της οικονομίας. Στο πρώτο εξάμηνο του 2010 το ΑΕΠ μειώθηκε έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2009 κατά 3% και ολόκληρο το χρόνο η μείωση αναμένεται ότι θα κυμανθεί περί το 4%. Η ανεργία προβλέπεται ότι θα υπερβεί το 12% και οι μέσες πραγματικές αποδοχές, επηρεαζόμενες και από τον υψηλό πληθωρισμό, θα μειωθούν κατά 8% στο σύνολο της οικονομίας και 17% στο Δημόσιο.

Το θεμελιώδες πρόβλημα που αντιμετωπίζει τα τελευταία χρόνια η ελληνική οικονομία, είναι η δραματική αύξηση του συνολικού δημόσιου χρέους της χώρας λόγω της ανοδικής τάσης των κρατικών ελλειμμάτων, έτσι ώστε για πρώτη φορά μετά το 1987 το συνολικό δημόσιο χρέος να υπερβαίνει το ύψος του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας. Οι κυριότερες των αρνητικών επιδράσεων από το φούσκωμα των κρατικών ελλειμμάτων όπως είδαμε και παραπάνω είναι οι εξής:

- Διόγκωση συνολικού δημόσιου χρέους. Η κυβέρνηση στην προσπάθειά της να χρηματοδοτήσει τα δημόσια ελλείμματα, προσφεύγει σε εξωτερικό και εσωτερικό δανεισμό. Σημειώνεται πως η περαιτέρω αύξηση του λόγου «δημόσιο χρέος προς ΑΕΠ» ενδέχεται να έχει αποσταθεροποιητικές επιπτώσεις σε ολόκληρη την οικονομία (π.χ. φυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό).
- Η χρήση νομισματικής πολιτικής ως μέσο χρηματοδότησης των ελλειμμάτων έχει ως αποτέλεσμα την τροφοδότηση πληθωριστικών πιέσεων. Η αύξηση του πληθωρισμού πιθανόν να οδηγήσει σε άνοδο των επιτοκίων και σε χαμηλότερα επίπεδα επενδύσεων αποδυναμώνοντας έτσι την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, εκτοπίζοντας τα ελληνικά προϊόντα από τα ξένα στην εγχώρια και διεθνή αγορά, ενώ επιβαρύνει με άδικο τρόπο τις επερχόμενες γενεές.
- Αρνητικά πραγματικά επιτόκια. Η ύπαρξη αρνητικών βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων επιτοκίων αποθαρρύνει τόσο τη ροπή προς αποταμίευση όσο και τη ροπή προς επένδυση.
- Αρνητική αποταμίευση δημόσιου τομέα (Τάτσος 1994). Στο βαθμό που τα πρωτογενή ελλείμματα οδηγούν σε δανειακές ανάγκες που υπερβαίνουν τις συνολικές επενδυτικές δαπάνες του δημόσιου τομέα, χειροτερεύει η καθαρή περιουσιακή θέση του δημοσίου.

Η δημοσιονομική προσαρμογή αποτελεί την αναγκαία συνθήκη για την ανάπτυξη. Για να περιοριστεί το εύρος της ύφεσης και να επιστευσθεί η ανάκαμψη, πρέπει να ενθαρρυνθεί η ιδιωτική επιχειρηματική δραστηριότητα, η οποία σήμερα υφίσταται έντονα τις επιπτώσεις

της μειωμένης ζήτησης, της χαμηλής ανταγωνιστικότητας, της επιβραδυνόμενης πιστωτικής επέκτασης και του αυξημένου φορολογικού βάρους. Όσον αφορά το τελευταίο, δεν υπάρχουν άλλα περιθώρια αύξησης των φορολογικών συντελεστών επιχειρήσεων και φυσικών προσώπων και η αιχμή της πολιτικής για την αύξηση των εσόδων —που είναι ασφαλώς απαραίτητη— πρέπει να προσανατολιστεί στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης και στη σύλληψη της φοροδιαφυγής. Περαιτέρω αύξηση της επιβάρυνσης των ήδη φορολογουμένων θα κατέληγε όχι μόνο να επιτείνει την ύφεση, αλλά και να επιτύχει το αντίθετο από το αναμενόμενο αποτέλεσμα, δηλαδή μείωση αντί αύξησης των εσόδων.

Η περαιώση των φορολογικών εκκρεμοτήτων δεν αποτελεί θεωρητικά την ιδανικότερη επιλογή για την αύξηση των εσόδων. Υπό τις παρούσες συνθήκες ωστόσο, η πολιτική αυτή θα αποδειχθεί χρήσιμη, αν συνοδευθεί από ουσιαστικό εκσυγχρονισμό και αναδιάρθρωση του φορολογικού συστήματος για την εφαρμογή νέων πρακτικών και αποτελεσματικών μεθόδων σύλληψης της φοροδιαφυγής. Παράλληλα, μετά τις μεγάλες αλλαγές που έχουν εισαχθεί την τελευταία περίοδο και οι οποίες καθιστούν το φορολογικό περιβάλλον ιδιαίτερα ρευστό, είναι τώρα ανάγκη να δημιουργηθεί ένα αξιόπιστο φορολογικό περιβάλλον που θα εξασφαλίζει σταθερότητα των φορολογικών συντελεστών και αποτελεσματική λειτουργία των φορολογικών μηχανισμών.

Το κύριο βάρος της δημοσιονομικής και της γενικότερης κυβερνητικής πολιτικής, θα πρέπει να εστιαστεί στο θεσμικό εκσυγχρονισμό της ελληνικής οικονομίας και στην εφαρμογή αποδοτικών μέτρων αναπτυξιακής πολιτικής, τα οποία θα βγάλουν το οικονομικό μας σύστημα από το τέλμα του στασιμοπληθωρισμού των τελευταίων ετών. Το αξονικό σημείο, επομένως, της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής στη χώρα μας, θα πρέπει να είναι η ανάπλαση και ο εκσυγχρονισμός των σκουριασμένων κοινωνικών και οικονομικών μας θεσμών.

Επιπρόσθετα, η δημοσιονομική προσαρμογή, για να είναι πιο αποτελεσματική τα επόμενα χρόνια, πρέπει να στηριχθεί κυρίως στη μείωση των δαπανών. Είναι βέβαια γεγονός ότι από την έναρξη εφαρμογής του Προγράμματος μέχρι σήμερα η μείωση των δαπανών ήταν μεγάλη. Στηρίχθηκε όμως κατά κύριο λόγο στην περικοπή των μισθών και των συντάξεων, ενώ υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για ουσιαστικές μειώσεις των δαπανών εφόσον αντιμετωπιστούν και εξαλειφθούν δομικές αδυναμίες του κράτους που παράγουν χρόνια ελλείμματα και χρέη. Η δημοσιονομική εξυγίανση πρέπει τώρα να προχωρήσει με πολύ ταχύτερους ρυθμούς στο δραστικό περιορισμό της σπατάλης στον ευρύτερο δημόσιο τομέα και στη συγχώνευση ή και κατάργηση φορέων του Δημοσίου που δεν προσφέρουν

πραγματικό έργο. Η δημοσιονομική εξυγίανση θα είναι βιώσιμη και επιτυχής, αν προκύψει από τη ριζική αναδιάρθρωση του κράτους σε όλες τις βαθμίδες του.

Η διεθνής αλλά και η ελληνική εμπειρία έχουν δείξει ότι η δημοσιονομική προσαρμογή είναι διατηρήσιμη εάν βασίζεται σε περικοπή των πρωτογενών δαπανών. Η δημοσιονομική προσαρμογή που επιτυγχάνεται με μόνιμη μείωση των πρωτογενών δαπανών είναι δυνατόν να οδηγήσει μεσοπρόθεσμα σε αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας και της απασχόλησης. Η μείωση των πρωτογενών δαπανών συνεπάγεται και τη μεταφορά πόρων από τον τομέα παραγωγής μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών προς τον τομέα των εμπορεύσιμων, με συνέπεια και τη πτώση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Τέλος, για μια χώρα όπως η Ελλάδα, όπου ο δημόσιος τομέας είναι πολύ μεγάλος και αναποτελεσματικός, είναι πολύ σημαντικό να μειωθεί το μέγεθός του, ώστε να περιοριστούν οι αρνητικές επιπτώσεις που ασκεί στην ιδιωτική οικονομική δραστηριότητα. Παράλληλα με την συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών, απαιτείται και αναδιάρθρωση και αναπροσανατολισμός τους σε δαπάνες «φιλικές προς την ανάπτυξη», όπως οι δαπάνες για σχηματισμό ανθρώπινου και πάγιου κεφαλαίου και οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη.

Τέλος, οι βασικές περιοχές στις οποίες επείγουν διαρθρωτικές αλλαγές, μερικές από τις οποίες έχουν ήδη δρομολογηθεί, είναι:

Ο εκσυγχρονισμός και η διαφάνεια της δημόσιας διοίκησης.

Η ενίσχυση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας.

Η ενδυνάμωση του ανταγωνισμού στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών.

Η βελτίωση της απορρόφησης των κοινοτικών πόρων μέσω του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ), η προώθηση των επενδύσεων και η ενίσχυση του εξαγωγικού προσανατολισμού της οικονομίας.

Η αύξηση της αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης.

Το αναπτυξιακό δυναμικό της ελληνικής οικονομίας είναι τεράστιο. Ήδη η κατάσταση βαίνει βελτιούμενη, ωστόσο ο δρόμος μπροστά είναι μακρύς και δεν δικαιολογείται εφησυχασμός. Η σημερινή κρίση μπορεί και πρέπει να γίνει ο καταλύτης που θα αναμορφώσει την οικονομία, βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητα και την ευημερία της χώρας εντός της ζώνης του ευρώ. Αυτό είναι το μεγάλο στοίχημα για την Ελλάδα.

6.7 Τρόποι αντιμετώπισης της κρίσης σύμφωνα με τον Keynes

Η συμβολή του Keynes στην οικονομική επιστήμη χρονολογείται στις αρχές της δεκαετίας του '20 όπου η βιομηχανική επανάσταση που είχε προηγηθεί οδήγησε πολλές χώρες σε τεράστιες ρυθμούς ανάπτυξης και σε υπερθέρμανση της οικονομίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα στα τέλη της δεκαετίας του '20 να περάσουν οι περισσότερες χώρες από την ανάπτυξη στην ύφεση με αποκορύφωμα το 1930 όπου τράπεζες χρεοκόπησαν, επιχειρήσεις έκλεισαν, το διεθνές εμπόριο συρρικνώθηκε και η ανεργία εκτοξεύθηκε στα ύψη.

Η θεωρία των κλασικών πίστευαν αν άφηναν την οικονομία στις δυνάμεις της αγοράς θα ξαναέφτανε σε επίπεδο πλήρους απασχόλησης. Η αυξανόμενη ανεργία θα οδηγούσε σε μείωση του εργατικού μισθού η οποία θα οδηγούσε σε μείωση του κόστους παραγωγής που με την σειρά του θα αύξανε την ζήτηση για βιομηχανικά προϊόντα δημιουργώντας τις συνθήκες για νέες επενδύσεις και επαναφορά της απασχόλησης στα προηγούμενα επίπεδα. Οι κυβερνήσεις δεν θα χρειαζόταν να κάνουν τίποτα απλώς να κρατήσουν τους ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς τους. Δεν θα πρέπει να αυξήσουν τις δημόσιες επενδύσεις για την δημιουργία θέσεων εργασίας διότι είναι σαν να μεταφέρουν κεφάλαια από το ιδιωτικό τομέα στο δημόσιο τα οποία είχε ιδιαίτερη ανάγκη αυτή την εποχή ο πρώτος.

Ο Keynes εξέφραζε την άποψη ότι η κλασική θεώρηση των πραγμάτων αδυνατούσε να δώσει λύση στο πρόβλημα με την μορφή που είχε εμφανιστεί και πίστευε ότι θα πρέπει η λύση του να αναζητηθεί όχι σε θεωρητικό ορίζοντα αλλά στην πραγματική οικονομία.

Έτσι εξέφρασε στο έργο του την άποψη ότι η ύφεση οφείλεται στην έλλειψη ιδιωτικής ζήτησης άρα ο κόσμος θα έπρεπε να αποκτήσει χρήματα έτσι ώστε να τονώσει την ζήτηση η οποία θα αποτελούσε δέλεαρ στις βιομηχανίες για περισσότερη παραγωγή άρα νέες επενδύσεις και αύξηση των θέσεων εργασίας. Για να ξεκινήσει η διαδικασία αυτή χρειαζόταν δυο προϋποθέσεις:

1. αύξηση των δημοσίων επενδύσεων έτσι ώστε να βρουν δουλειά οι άνεργοι για να έχουν χρήματα για να καταναλώσουν.
2. πρόσβαση των επιχειρήσεων σε φτηνά κεφάλαια έτσι ώστε να μπορέσουν να επενδύσουν.

Δηλαδή με οικονομικούς όρους ο Keynes πρότεινε έναν συνδυασμό νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής έτσι ώστε να επανέρθει η οικονομία από την ύφεση στην ανάπτυξη.

Η θεωρία του Keynes την εποχή που διατυπώθηκε δεν έτυχε ιδιαίτερης αποδοχής, με αποτέλεσμα η φυσική ανεργία να παραταθεί για 10 ολόκληρα χρόνια μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '30. Αντίθετα η εφαρμογή των θεωριών του Keynes μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο που είχε ως αποτέλεσμα την ενεργό συμμετοχή του κράτους στην οικονομική ζωή οδήγησε στην ανάπτυξη και στην μη επανάληψη φαινομένων όπως αυτά που οδήγησαν στην κρίση του 1930. Η θεωρία του Keynes και η πρακτική τους άρχισαν να ξεθωριάζουν στις δυτικές χώρες από τα μέσα του 1980 μετά την πετρελαϊκή κρίση και οδηγήθηκαν πολλές από αυτές στο ακραίο φιλελευθερισμό που ακολουθεί την θεωρία των κλασικών δηλαδή την παντοδυναμία της αγοράς.

Στην σημερινή κρίση για να δούμε εάν αποτελεί λύση η θεωρία του Keynes θα πρέπει να ελέγξουμε την πραγματική οικονομική κατάσταση. Παρατηρούμε ότι η πτώση των επιτοκίων από μόνη της δεν θα μπορούσε να λύσει το σημερινό πρόβλημα, διότι αυτό οφείλεται στον υπερδανεισμό των τραπεζών προς τους πολίτες και τα κράτη για αναπτυξιακό και καταναλωτικό σκοπό. Επομένως το πρόβλημα δεν οφείλεται στην μη ανταγωνιστική πραγματική οικονομία αλλά στην έλλειψη ρευστών και εγγυήσεων από τις τράπεζες.

Επομένως θα πρέπει να χορηγηθούν δάνεια με χαμηλό επιτόκιο που θα συνεχίσουν να χρηματοδοτούν την ανάπτυξη ώστε να διορθώσει την τραπεζική επάρκεια κάτι που πρέπει να γίνει με εισφορά των μετόχων τους, οι οποίοι εδώ και χρόνια λαμβάνουν υψηλά μερίσματα που οφειλόταν στην υψηλή κερδοφορία τους. Εάν δεν δεχτούν οι μέτοχοι τις αυξήσεις του κεφαλαίου τότε το κράτος θα πρέπει να συμμετέχει αυτό και να γίνει ο μεγαλύτερος μέτοχος των τραπεζών.

Όσον αφορά το σκέλος των δημόσιων επενδύσεων έχουμε παρατηρήσει ότι η εφαρμογή του φέρνει ανάπτυξη και θα πρέπει να συνεχιστεί με τον ίδιο ρυθμό. Παράδειγμα εφαρμογής δημόσιων επενδύσεων αποτελούν τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης που δίνονται στις όχι και τόσο αναπτυγμένες χώρες της ΕΕ και τις οδήγησαν σε αυξημένους ρυθμούς ανάπτυξης και στην δημιουργία πολλών θέσεων εργασίας.

Επομένως η θεωρία του Keynes με μικρή διαφοροποίηση στο θέμα του τραπεζικού συστήματος θα μπορούσε να εφαρμοστεί με ευτυχία στην σημερινή οικονομική κρίση.

Συμπεράσματα

Η διεθνής οικονομική κρίση του 2008-09 έφτασε με κάποια καθυστέρηση στην Ελλάδα, έκανε όμως πολύ έντονη την παρουσία της επιταχύνοντας την εκδήλωση των αντιφάσεων του ελληνικού καπιταλισμού και φέρνοντας στην επιφάνεια τα αδιέξοδα που συσσωρεύτηκαν όλη την προηγούμενη περίοδο της δεκαεπταετούς ανάπτυξής του. Η κρίση του χρέους οφείλεται κυρίως στη διαχρονική αύξηση των ελλειμμάτων, που σημαίνει ότι στην πλειοψηφία των χωρών οι δημόσιες δαπάνες υπερτερούν των δημόσιων εσόδων. Όσο άφορα την Ελλάδα, όπου μπορούμε να έχουμε μια πιο εμπειριστατωμένη άποψη, έχει επέλθει στην συγκεκριμένη κατάσταση λόγω της κακής διαχείρισης των δημόσιων οικονομικών από την εκάστοτε πολιτική ηγεσία φτάνοντας στο σημείο να μην μπορεί να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις της προς τους δανειστές της.

Το σκεπτικό του πλεονάσματος ότι ισούται με ευημερία και ανάπτυξη είναι λανθασμένο. Αυτό μπορούμε να το παρατηρήσουμε την χρονολογική περίοδο 2000-2004 όπου η Ελλάδα είχε πρωτογενές πλεόνασμα και όμως το χρέος εκτινάχθηκε στα ύψη. Ο λόγος είναι ότι η συνεισφορά του ελλείμματος ή του πρωτογενές αποτελέσματος (είτε είναι έλλειμμα είτε πλεόνασμα) είναι εξαιρετικά μικρή στο χρέος.

Σύμφωνα με τον οικονομολόγο K. Rogoff, ένα χρέος όταν ξεπερνά το 90% του ΑΕΠ είναι μη βιώσιμο. Το χρέος της Ελλάδας το 2013 ανέρχεται στο 175% του ΑΕΠ. Η Ελλάδα δεδομένης της κατάστασης θα ανακάμψει μετά το 2100 όπως προβλέπει το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Για να μπορέσει το Δημόσιο Χρέος να καταστεί βιώσιμο, θα πρέπει να υπάρξουν άμεσα πρωτοβουλίες σε πολιτικό επίπεδο για την βελτίωση του φορολογικού συστήματος ούτως ώστε να αυξηθούν τα έσοδα από την άμεση φορολογία, καθώς θα κατανέμουν τις δημόσιες δαπάνες αποτελεσματικότερα. Επιπλέον, απαιτείται να δοθεί έμφαση στην έρευνα και στην τεχνολογική ανάπτυξη για να αυξηθούν οι εξαγωγές. Ωστόσο, επειδή είναι δύσκολο να πραγματοποιηθούν τα συγκεκριμένα μέτρα σε καταστάσεις λιτότητας και ύφεσης, η Ελλάδα πρέπει να προσπαθήσει σε συνεργασία με άλλες χώρες να αλλάξει τις σκληρές πολιτικές της ΕΕ. Με την επίτευξη της χαλάρωσης των δημοσιονομικών μέτρων σε Ελλάδα και Ευρώπη θα βγουν οι χώρες από την ύφεση που βιώνουν, αφού θα χρηματοδοτηθούν περισσότερες επενδύσεις και θα ενισχυθούν τα εισοδήματα για να υπάρξει άνοδος των εξαγωγών.

Βιβλιογραφία

- 1) Bryan, D. και Rafferty, M.,(2006) , «Capitalism with Derivatives: A Political Economy of Financial Derivatives, Capital and Class», New York and London: Palgrave MacMillan» Gros, D. and T. Mayer, (2010) , «Financial Stability beyond Greece: Making the most out of the European Stabilisation Mechanism», VoxEU.org
- 2) Cabral, R., (2010) , «The PIGS' External Debt Problem», VoxEU.org.
- 3) Gros, D. and T. Mayer, (2010), «Financial Stability beyond Greece: Making the most out of the European Stabilisation Mechanism», VoxEU.org
- 4) Dolls M., Fuest, C. Peichl, A. (2012) “Automatic stabilizers and economic crisis: US vs. Europe”, *Journal of Public Economics*, Vol. 96, pp. 279–294.
- 5) European Commission, (2009), «Economic and Financial Affairs: Economic crisis in Europe: Causes, consequences and responses». European Economy, Brussels.
- 6) Michael-Matsas Savas, (2012), «Greece and the World Capitalist Crisis», *Journal of Socialist Theory*
- 7) Symeonidou, H. (1996): *Social Protection in Contemporary Greece*, *South European Society and Politics*, Vol.1, No.3, pp. 67-86.
- 8) Βαγιανός Δ., Νίκος Βέττας Ν., Μεγίρη Κ.,(2010) , «Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα: Μεταρρυθμίσεις και ευκαιρίες σε μία κρίσιμη συγκυρία, www.greekeconomistsforreform.com
- 9) Βισβίτζη Άννα,(2012) , «The crisis in Greece and the EU-IMF rescue package: Determinants and pitfalls»
- 10) ΙΝΕ-ΓΣΕΕ,(2008), «Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση», Ετήσια Έκθεση, Αθήνα
- 11) Λαπαβίτσας, Κ. (2012) «Θα ανακάμψουμε με στάση πληρωμών και με το οικονομικό σοκ από τη δραχμή» <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=432189>. [πρόσβαση 22/05/2012].
- 12) Λιαρόπουλος,(2010), «Οργάνωση Υπηρεσιών και Συστημάτων Υγείας», Διεθνή Συστήματα Υγείας. Β τόμος. Εκδόσεις Βήτα medical arts, Αθήνα
- 13) Μπακατσίακος Γ.,(2010), «Παγκόσμια οικονομική κρίση, ευρωπαϊκή ένωση και Ελλάδα»

- 14) ΟΑΣΑ, Country statistical profile: Greece 2011-2012 http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profiles-key-tables-from-oecd_20752288.
- 15) Σταϊκούρας, Χ. (2009), «Τα μέτρα για την ανάκαμψη», Εφημερίδα Ελευθεροτυπία, <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=75430>
- 16) Υπουργείο Οικονομικών, (2010) , «Οικονομικές εξελίξεις του 2009 και προοπτικές για το 2010»

<http://economikos.wordpress.com>

<http://www.bankofgreece.gr>

<http://www.indeepanalysis.gr>

<http://www.zerohedge.com>